

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**ÇİZGİ FİLMLERDE AİLE KURUMUNUN SUNUMU: NİLOYA
ÖRNEĞİ**

Büşra ÜNAL KAYA

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ümit YAZGAN

Nevşehir
Aralık 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Büşra ÜNAL KAYA

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Çizgi Filmlerde Aile Kurumunun Sunumu: Niloya Örneği” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Büşra ÜNAL KAYA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ümit YAZGAN

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ümit YAZGAN danışmanlığında Büşra ÜNAL KAYA tarafından hazırlanan “Çizgi Filmlerde Aile Kurumunun Sunumu: Niloya Örneği” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ İMZA

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ümit YAZGAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Faruk YILDIRIM

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muhammet FIRAT

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Çalışmada bilgi birikimi ve akademik deneyimi ile bana yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen, her zaman bana göstermiş olduğu anlayış, hoşgörü, sabır ve desteği için değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ümit YAZGAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca her koşulda yanımda olan, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen babam Ahmet Ünal'a ve abim Mustafa Ünal'a teşekkür ederim. Hayatımın her alanında olduğu gibi tez çalışması sürecinde de yanımda olan, beni her zaman cesaretlendiren eşim Abdulhamit Kaya'ya teşekkür ederim. Desteklerini her zaman hissettiren kuzenlerim Zahide Nihan Belkaya ve Zeynep şule Er'e, arkadaşım Betül Çakmak Altın'a teşekkür ederim.

Son olarak bir fotoğraftan eşsiz gülüşü ile hayatıma ışık olan rahmetli annem Ümmühan Ünal'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

ÇİZGİ FİMLERDE AİLE KURUMUNUN SUNUMU: NİLOYA ÖRNEĞİ

Büşra ÜNAL KAYA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Aralık 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Çağdaş Ümit YAZGAN

ÖZET

Çocuklar vakitlerinin büyük bir kısmını ekran başında geçirmektedir. Çocuklar tarafından en çok tercih edilen içerik ise şüphesiz çizgi filmlerdir. Bu sebeple çizgi filmlerin çocuklara sunduğu iletiler önem taşımaktadır. Çocuklar gelişim özellikleri nedeniyle kendilerine sunulan iletileri süzmeden olduğu gibi kabul edebilmektedirler. Seyrettikleri çizgi film karakterleri onlar için önemli rol modellere dönüşebilmektedir. Bu bağlamda sosyolojik açıdan temel toplumsal kurumlardan biri olan ailenin çizgi filmler aracılığıyla nasıl inşa edildiği önem taşımaktadır. Bu çalışmanın konusunu, Türkiye’de çocuklar tarafından en fazla tercih edilen çizgi filmlerden biri olan Niloya adlı çizgi filmde aile kurumunun nasıl sunulduğu ve aileye yönelik ne tür mesajlar aktarıldığı incelenmektedir. Nitel araştırma yönteminden faydalanılarak yürütülen bu çalışmada Niloya çizgi filminin 66 bölümü izlenerek içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Öncelikle temalar ve alt temalar belirlenmiş ardından yorumlamalar yapılmıştır. Oluşturulan temalar; aile birliğine önem, aile içi sevgi-saygı, aile içi güven, aile içi yardımlaşma, aile içi sorumluluk, değerler öğretimi (milli değerlerin öğretimi, dini değerlerin öğretimi), kültür aktarımı (Karadeniz yöresel kültürü aktarımı, sözlü kültür unsurları), aile içinde toplumsal cinsiyet rolleridir. Niloya isimli çizgi filmin bir yandan ideal aile değerlerini aktarırken öte yandan mevcut aile değerlerini pekiştirdiğini de belirtmek gerekir. Sonuç olarak filmde, toplumda yerleşik olan aile yapısı ve aile örüntülerinin ve bununla birlikte ideal olan aile değerlerinin sunulduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çizgi film, medya, çocuk, aile.

PRESENTATION OF THE FAMILY INSTITUTION IN CARTOONS: THE EXAMPLE OF NILOYA

Büşra ÜNAL KAYA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Sociology, M.A., December 2022

Supervisor: Ass. Prof. Dr. Çağdaş Ümit YAZGAN

ABSTRACT

Children spend most of their time in front of the screen. The most preferred content by children is undoubtedly cartoons. For this reason, the messages that cartoons offer to children are important. Due to their developmental characteristics, children can accept the messages presented to them as they are, without filtering them. The cartoon characters they watch can become important role models for them. In this context, it is important how the family, which is one of the basic social institutions in sociological terms, is built through cartoons. The subject of this study is how the family institution is presented and what kind of messages are conveyed to the family in the cartoon Niloya, which is one of the most preferred cartoons by children in Turkey. In this research, which was carried out using the qualitative research method, 66 episodes of the cartoon Niloya were watched and analyzed with the content analysis technique. Firstly, the themes and sub-themes were determined and then interpretations were made. The themes created; importance to family unity, family love-respect, family trust, family cooperation, family responsibility, teaching values (teaching national values, teaching religious values), cultural transfer (transfer of Black Sea regional culture, oral culture elements), social in family are gender roles. As a result, it should be noted that the cartoon named Niloya not only conveys ideal family values, but also reinforces existing family values. It is understood that the ideal values with the established family structure and family patterns in the society are presented successfully.

Keywords: Cartoon, media, child, family.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
RESİMLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM AİLEYE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

1.1. Ailenin Tanımı	4
1.2. Ailenin İşlevleri.....	6
1.2.1. Biyolojik İşlev	6
1.2.2. Toplumsal İşlev	7
1.2.3. Eğitim İşlevi	8
1.2.4. Dini İşlev	9
1.2.5. Ekonomik İşlev	10
1.3. Aile Tipleri.....	10
1.3.1. Yerleşim Yerlerine Göre Aile Tipleri	11
1.3.1.1. Köy Ailesi	11

1.3.1.2. Kasaba Ailesi.....	11
1.3.1.3. Kent Ailesi.....	12
1.3.1.4. Gecekondu Ailesi	13
1.3.2. Üye Sayılarına Göre Aile Tipleri	14
1.3.2.1. Geniş Aile.....	14
1.3.2.2. Çekirdek Aile	15
1.3.3. Otoriteye Göre Aile Tipleri.....	17
1.3.3.1. Anaerkil Aile	17
1.3.3.2. Ataerkil Aile.....	18
1.3.3.3. Eşitlikçi Aile.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA, ÇOCUK VE AİLE İLİŞKİSİ

2.1. Ana Hatlarıyla Bir Medya Kuruluşu Olarak Televizyon, Çizgi Film, Çocuk İlişkisi.....	21
Çocukların Sosyalleşme Vasıtası Olarak Televizyon.....	23
Ailede Çocuk Bakıcısı Olarak Televizyon.....	25
Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olası Olumlu Olumsuz Etkileri.....	26
Televizyonun Çocuklar Üzerinde Rol Model Alma Etkisi.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	32
3.1.1. Araştırmanın Örnekleme	33
3.1.2. Verilerin Çözümlemesi	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NILOYADA AİLE KURUMUNUN SUNUMU

4.1. Niloya Çizgi Filminin Tanıtımı.....	37
4.2. Niloya'nın Ailesi.....	39
4.3. Niloya'da Aile Kurumuna İlişkin Değerler	43
4.3.1. Aile Birliğine Önem.....	43
4.3.2. Aile İçi Sevgi-Saygı.....	46
4.3.3. Aile İçi Güven.....	49
4.3.4. Aile İçi Yardımlaşma.....	51
4.3.5. Aile İçi Sorumluluk	53
4.3.6. Değerler Öğretimi	54
4.3.6.1. Milli Değerlerin Öğretimi	54
4.3.6.2. Dini Değerlerin Öğretimi	55
4.3.7. Kültür Aktarımı.....	58
4.3.7.1. Karadeniz Yöresel Kültürü Aktarımı	58
4.3.7.2. Sözlü Kültür Unsurları	61
4.3.8. Aile İçinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini	62
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA	69

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Niloya Çizgi Filmi

Resim 2. Niloya

Resim 3. Niloya'nın Abisi (Murat)

Resim 4. Niloya'nın Annesi

Resim 5. Niloya'nın Babası

Resim 6. Niloya'nın Babaannesi

Resim 7. Niloya'nın Dedesi

Resim 8. Niloya'nın dokuduğu halı

Resim 9. Niloya'nın odasındaki aile fotoğrafı

Resim 10. Koridordaki aile fotoğrafı

Resim 11. Aile sevgisi

Resim 12. Annenin Niloya'ya teşekkürü

Resim 13. Yemek sofrası

Resim 14. Niloya bisiklet sürüyor

Resim 15. Niloya annesine yardım ediyor

Resim 16. Teşekkür ederim tatlı karınca

Resim 17. 23 Nisan kutlaması

Resim 18. Sahur

Resim 19. İftar sofrası

Resim 20. Bayramlaşma

Resim 21. Şeker toplama

Resim 22. Dedenin okuduğu kitap

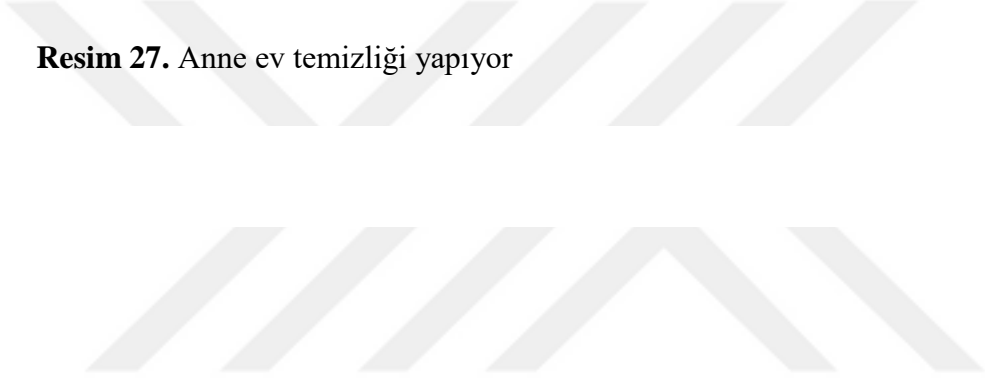
Resim 23. Köy

Resim 24. Duvarda asılı olan kemeçe

Resim 25. Kemeçe dinletisi

Resim 26. Karadeniz Gemisi

Resim 27. Anne ev temizliği yapıyor

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma Kapsamındaki Çizgi Film Bölümlerinin İsim Listesi

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

Çev.: Çeviren

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MÖ: Milattan önce

RTÜK: Radyo Televizyon Üst Kurulu

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyonu

Vb: Ve benzeri

GİRİŞ

Çocuklar günümüzde çok erken yaştan itibaren kitle iletişim araçları ile tanışmaktadır. Günümüz dünyasında artık neredeyse her evde televizyon, bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi iletişim araçları bulunmaktadır. Çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını kitle iletişim araçları ile iç içe geçirmektedir. Gelişmiş web tabanlı iletişim teknolojileri aracılığıyla çok erken yaşlarda istedikleri içeriğe istedikleri anda ulaşabilmektedirler. Bu durum televizyon izleme pratiklerini zayıflatsa bile ana akım medya aracı olarak televizyon evlerde ve dolayısıyla aile içerisinde her zamanki yerini ve önemini korumaya devam etmektedir. Zamanlarının çoğunu evde geçirdikleri için ve yeni medya araçlarını kullanım becerileri çok fazla gelişmediğinden dolayı özellikle okul öncesi dönem çağındaki çocukların televizyon ile etkileşimleri çok güçlü olabilmektedir. Çocukların televizyon programları arasında en çok tercih ettikleri içerik hiç şüphesiz çizgi filmler olmaktadır. Çizgi filmlerin gerek içerik gerek tasarım açısından çoğunlukla profesyoneller aracılığıyla çocuklara özel olarak hazırlandığı söylenebilir. Bu bakımdan çizgi filmler çocuklar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Özellikle çizgi film karakterleri çocuklar için çok etkili rol modeller olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu bağlamda çocuklar televizyonlardaki çizgi film karakterlerinin davranışlarını benimseyebilmekte hatta bir süre sonra çizgi film karakterleri gibi davranmaya başlayabilmektedir.

Çizgi filmleri oldukça etkili televizyon içerikleri olarak betimlemek mümkündür. Şimşek İşleyen ve İşleyen'e (2019) göre çizgi filmlerde işlenen temalar ve öne çıkarılan karakterler çocukların hayal dünyalarını, dilsel, bilişsel ve davranışsal becerilerini geliştirici nitelikte olmalıdır. Yağlı (2013: 707) içeriği özenle hazırlanan çizgi filmlerin çocukların sosyal hayatına, davranışlarına ve bilişsel gelişimine önemli katkı sağladığını söylemektedir. Dolayısıyla çizgi filmler bilinçli bir şekilde kullanıldığında çocukların gelişimine katkı sağlamaktadır. Üstelik bu gelişimin sadece psikolojik nitelikteki gelişimlerle sınırlı olmadığını özellikle sosyal ve bilişsel becerilerinin gelişiminin de söz konusu olduğunu belirtmek gerekir.

Çocuklar çizgi film aracılığıyla kendilerine sunulan iletiyi olduğu gibi kabul edebilmektedirler. Bu sebeple çizgi filmlerin içerikleri, çizgi filmlerdeki karakterlerin

çocuk gelişiminde son derece önemli olduğunu belirtmek gerekir. Çocukların toplumsal yaşamı anlamlandırmaya çalıştıkları dönemde etkili olan çizgi filmlerin temel toplumsal kurum olan aileyi anlamlandırmada da özel bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir. İlk sosyalleşme vasıtası olan aile kurumunun medyada nasıl yansıtıldığı çocukların zihin dünyasında aile algısının inşasında önem taşımaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de adeta okul öncesi çağıdaki çocuklar için bir popüler bir ikona dönüşen Niloya karakterinin bu çalışmanın odağını oluşturduğunu belirtmek gerekir. Niloya isimli çizgi film karakteri her ne kadar başlı başına etkileyici bir tip olarak öne çıksa da içinde bulunduğu sosyal ortam ile birlikte anlam kazandığını göz ardı etmemek gerekir. Özellikle sürekli aile içi etkileşimler bağlamında varlık kazanan Niloya karakterinin aile algısını şekillendirmede özel bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Aile içerisinde anne-baba-kardeş-dede-babanne gibi çeşitli statülerin ve rollerin dağılımını çok net biçimde betimleyen bu filmin çocukların gelecekte aile içerisindeki statü ve rollerini önemli ölçüde etkileyebileceği ileri sürülebilir. Aile ile ilgili mesajların yoğun biçimde sunulduğu bu filmde aile değerlerinin neler olması gerektiği ve bu değerlerin nasıl aktarıldığı sosyolojik açıdan önem taşımaktadır. Çünkü günümüzde sosyolojinin alt disiplinleri olarak da gelişen aile sosyolojisi, medya ve iletişim sosyolojisi, çocuk sosyolojisi, değerler sosyolojisi açısından Niloya adlı çizgi filmin adeta bir laboratuvar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda bu çalışmada Niloya adlı çizgi filmde aile kurumunun nasıl sunulduğu, aileye yönelik ne tür mesajlara yer verildiği incelenmektedir.

Çalışmada çocuğun model alma sürecinde Türkiye’de önemli bir yere sahip olan çizgi filmlerden biri olan Niloya adlı çizgi filmde aile ilişkileri çerçevesinde verilen mesajların neler olduğunun belirlenmesi ve bu mesajların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın, çocuklar üzerinde önemli etkiye sahip olan çizgi filmlerde aile kurumunun nasıl sunulduğu, aile ilişkileri açısından ne tür iletilerin yer aldığını göstermek açısından literatüre önemli katkılar sağlayabileceği öngörülmektedir.

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülen bu araştırmanın veri analizi sürecinde içerik analizi tekniği kullanılmaktadır. Bilgin’e (2006: 1) göre içerik analizinde mesajlarda gözlenen ve betimlenen öğelerden hareketle yorum yapmak amaçlanır.

Çalışma kapsamında içerik analizi tekniği ile temalar ve çeşitli alt temalar belirlenmiş ve bu temalar üzerinden çizgi filmde aile ekseninde öne çıkan iletiler yorumlanmıştır.

Örnekleme olarak belirlenen çizgi film bölümlerinde aileye ilişkin iletileri değerlendirmek için aile için önemli değerler göz önünde bulundurularak temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar aracılığıyla çizgi filmde aile kurumuna yönelik mesajlar yorumlanmıştır. Oluşturulan temalar; *aile birliğine önem, aile içi sevgi-saygı, aile içi güven, aile içi yardımlaşma, aile içi sorumluluk, değerler öğretimi (milli değerlerin öğretimi, dini değerlerin öğretimi), kültür aktarımı (Karadeniz yöresel kültürü aktarımı, sözlü kültür unsurları), aile içinde toplumsal cinsiyet rolleridir.*

Çalışmanın dördüncü bölümünde bu temalara dair iletiler örneklerle ve çeşitli görseller aracılığıyla açıklanmıştır. Literatürde vurgulanan medyanın çocuklar üzerine etkisi göz önünde tutularak çizgi filmde aile ile ilgili mesajların hedef kitle olan çocukların, gerçek dünyada aile kurumuna yaklaşımlarını etkileyebileceği varsayılmıştır.

Genel anlamıyla anne, baba ve çocuklardan oluşan aile toplumun temel unsurudur. Ailenin toplumsal açıdan pek çok işlevi bulunmaktadır. Aile bireyi topluma hazırlayan ilk kurumdur. Aile birey ve toplum arasındaki bağ kurmakta ve toplumsal hayatın devamlılığını sağlamaktadır. Dolayısıyla toplumun doğru anlaşılabilmesi için aile ilişkilerinin bilinmesi önem taşımaktadır (Dikeçligil: 2014: 16). Çocuklar her ne kadar aile içinde sosyalleşerek aileyi tanısa da aile imajının oluşması ve aile algısının inşasında aile dışındaki çeşitli unsurların oldukça etkili olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda günümüz dünyasında temel sosyalleşme vasıtasına dönüşen kurumlardan biri olarak medyanın aile algısının şekillenmesi, aileye ilişkin değerlerin oluşması ve toplumda idealize edilen aile değerlerinin yeniden üretilmesinde önemli bir yere sahip olduğu apaçıktır. Bu araştırma Türkiye’de çocuklar için oldukça popüler bir tip olan Niloya karakterinin merkezde yer aldığı çizgi filmde ailenin nasıl sunulduğu, ne tür aile içi ilişkilerin öne çıkarıldığı, aile ekseninde hangi değerlerin aktarıldığı incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLEYE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

1.1. Ailenin Tanımı

Aile ilk insan toplumlarından beri varlığını sürdüren en temel ve kadim kurumdur. Bu sebeple geçmişten günümüze pek çok düşünürün dikkatini çekmiş, pek çok araştırmaya konu olmuştur. Dolayısıyla aile hakkında pek çok tanımlama yapılmıştır (Canatan 2019: 21).

Sayın (2020: 33) aileyi; “biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk olarak ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli sosyal kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve ruhsal zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktarma görevini üstlenen aynı zamanda hem grup hem de kurum özelliği taşıyan biyolojik, ekonomik, sosyal, ahlaki, dinsel, hukuksal vb. görünümlere sahip sosyal bir birim” olarak tanımlamıştır.

Marshall’a göre aile cinsel ilişki, kan ya da yasal bağlarla birbirine bağlı insanlardan oluşmuş, mahrem ilişkilerle örülü bir yapıdır (Ulutaş, 2019: 285). Bourdieu’ya göre aile, hem teknik olarak hem de gerçekleştirdiği ritüellerle varlığının ve devamlılığının şartı olan bütünleşmeyi sağlayacak duyguların her üyesinde sürekli kurulmasını hedefleyen bir kurumsallaşmanın ürünüdür (Turğut, 2016: 16).

Aile insanın doğumuyla birlikte katılmış olduğu ilk sosyal bünyedir. İnsan yaşamı boyunca bir aile grubunun üyesidir ve aile kişiyi yaşamı boyunca etkilemeye devam eder. Aile; sosyolojik, psikolojik, biyolojik unsurları ile her zaman var olan evrensel

bir kurumdur. Aile kurumu toplumsallaşma sürecinin kaynağıdır. İnsanın duygu, düşünce, inanç ve davranış kalıplarının temeli ailede atılır (Eyce, 2000: 224). Aile toplumun en küçük temsilidir. Bununla birlikte toplumu oluşturan en küçük organizasyondur. Aile toplumun sürekliliğini sağlayan en önemli unsurdur. Aile yalnızca toplumsal yaşam için değil bireysel yaşam için de oldukça önemlidir. Bu sebeple aile evrensel bir kurumdur (Çağan, 2016: 84).

Aile, ilk insan grubu olması ile birlikte günümüzün karmaşık sosyo-kültür yapılarının da temelini oluşturmuştur. Kültürden kültüre farklı şekiller almıştır fakat sosyo-kültür yapılarının çekirdeği olma özelliği ile hala evrenselliğini korumaktadır (Nirun ve Özönder, 1988).

Aile birey ve toplum arasındaki bağı kuran, toplumsal hayatın devamlılığını sağlayan en temel sosyal kurumdur. Çocukların bakımı, yetiştirilmeleri ve sosyal hayata hazırlanmaları aile içinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bir toplumu yakından tanımak için aile ilişkilerinin bilinmesi gerekmektedir (Dikeçligil, 2014: 16).

Bütün bu tanımlara ve yaklaşımlara rağmen evrensel bir kurum olan ailenin, evrensel ya da standart bir tanımını yapmak pek mümkün değildir. Çünkü toplumdan topluma, hatta aynı toplumun farklı coğrafyalarında değişiklik gösterebilmektedir. Bununla birlikte aile tarihsel süreçte de farklı özellikler gösterebilmektedir (Çağan: 2016: 84).

Standart bir tanımını yapmayı zorlaştıran ilk sebep aile kurumunun dünya üzerinde göstermiş olduğu çeşitliliktir. Aileyi oluşturan ve bir arada tutan değerler kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Örneğin eşcinsellerin resmen evlilik yapma hakkına sahip olduğu Hollanda'da, evlatlık edinerek birlikte yaşayan eşcinsel çiftler aile olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Hollanda'da "samenleven" yani nikahsız birlikte yaşayan çiftler de yasal olarak aile görülmektedir. Fakat Türkiye'de ve başka birçok ülkede eşcinsellerin evlenmesi yasal değildir. Dolayısıyla bir aile kurmaları mümkün değildir. Bu farklılıkları göz önünde bulundurmadan yapılan tanımlar evrensel nitelikte olmayacaktır. Evrensel bir aile tanımını engelleyen bir diğer neden ise aile kurumunun dinamik yapısıdır. Tarihsel süreçte ailenin yapısı, aile içi ilişkiler, ailenin işlevleri değişiklik göstermiştir. Bu nedenle zaman içerisinde aile hakkındaki düşünceler de değişiklik göstermektedir (Canatan, 2019: 60-62).

1.2.Ailenin İşlevleri

1.2.1. Biyolojik İşlev

Aile anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Anne, baba ve çocuklar arasındaki bağ biyolojiktir. Aile soy zincir temelinde inşa edilmektedir. Anaerkil toplumlarda anne soy zinciri, ataerkil toplumlarda ise baba soy zinciri geçerli olmaktadır. Modern toplumlarda ise hem anne hem baba soy zinciri kabul edilmektedir. Ailenin ve toplumun varlığının sürdürülebilmesi için yeni kuşaklara ihtiyaç vardır. Bu sebeple ailenin en önemli işlevi dünyaya çocuk getirmektir. Bu işlev yerine getirilmediği takdirde insanlık yok olacaktır. Bu tüm canlılar için geçerlidir. Neslini devam ettiremeyen türler yok olmaya mecburdur. İnsan neslinin devam etmesi için yalnızca dünyaya çocuk getirmek yeterli değildir. Dünyaya gelen çocuğun yaşamına devam edebilmesi gereklidir. Çocuğun yaşamına devam edebilmesi için gerekli koşulları sağlamak ailenin görevidir (Sayın, 2020: 38-44).

Aile bir taraftan nüfusun artışı ve neslin devamını sağlayan diğer taraftan da eşlerin cinsel gereksinimlerini meşru yoldan karşılamasını sağlayan biyolojik özelliği olan bir kurumdur. Başka bir ifadeyle aile, toplumun işlevsel bir ögesi olarak insanın üremesi ve çoğalmasında nikâh sözleşmesi ile sosyal ve yasal açıdan meşru bir zemin hazırlamaktadır. Her toplumun düzen ve sosyal denetim sağlayan kültürel değerleri ve normları bulunmaktadır. Pek çok toplumda nikâhsız çiftlerin birlikte yaşaması kültürel değer ve normlarla uyumsuzdur. Aile, nikâh akdi ile çiftlerin birlikteliğini meşrulaştırmakta, cinsel ihtiyaçları karşılamaktadır. Böylece bireylerin içinde yaşadıkları topluma ait yasa, din, ahlak, değer ve normlarıyla uyumlu bir yaşam sürdürmesi ile sağlanmaktadır (Kır, 2011: 385).

Çocuk yapma ve neslin devamını sağlama işlevi toplumsal bir kabulle aileye verilmiştir. Ancak aile kurumunda zaman içerisinde meydana gelen hızlı değişimler bu temel işlevde birtakım sorunların çıkmasına neden olmuştur. Katı bireyciliğin ve serbest cinselliğin yaygınlaşması ile ailenin neslin devamını sağlama işlevi zayıflamıştır (Çağan, 2016: 86). İnsan neslinin devamlılığının sağlanması ve varlığının korunması biyolojik fonksiyonla gerçekleşmektedir. Ailenin gereksizliğini savunan

görüşler ailenin birçok görevinin sanayileşme sonucu ortaya çıkan çeşitli kurumlara devredildiğini savunmaktadır. Fakat ailenin biyolojik görevi için başka bir kurum alternatifi bulunmamaktadır (Gökçe, 1976: 64).

1.2.2. Toplumsal İşlev

Aile şüphesiz toplumun en temel kurumlarından biridir. Ailenin toplumsal olarak işlevi toplumda öğrettiği her türlü maddi ve manevi ilişkiler ve değerlerle birlikte değerlendirildiğinde bu kurumun en temel kurum olduğunu söylemek mümkündür. Aile sosyal organizasyonun belirli bir düzen içinde ilerlemesinde oldukça önemli bir göreve sahiptir (Aksan, 2016: 164).

Aile bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını ve toplumsal kültürle bütünleşmesini mümkün kılmaktadır. Hayatını toplum içinde sürdüren insanoğlu, toplumun devamını sağlayan genç nesli toplum içinde büyütmektedir. Aile genç nesilleri topluma hazırlamaktadır. Çocuk toplumun yazılı ve yazısız birçok kuralını ailede öğrenir. Sosyal durumlar karşısındaki uygun davranış kalıpları ailede öğrenilir. Aile toplumsallaşma sürecinde, bireye toplumun değerlerini aktarır. Bu anlamda önemli bir işleve sahiptir (Birekul, 2016: 235).

Çocuğun kişiliği gelişirken toplumsal ilişkiler ile sosyalleşme süreci gerçekleşir. Çocuk ihtiyaçlarını gidermek için çıkardığı ses ve mimiklerle ilk ilişkilerini ailesiyle kurmaya başlar. Daha sonra aile içinde birtakım alışkanlıklar tutumlar geliştirir. Böylece yaşadığı toplumun davranış kalıplarını, değerlerini öğrenir (Gökçe, 1976: 64-65).

Aile, bireyin sosyal benini sosyal-kültürel şahsiyetini kazandığı birincil gruptur. Birey aile içinde topluma hazırlanır ve kazandırılır. Toplumun değer ve normlarını öğrenerek topluma uyum sağlar. Aile içinde kendisine düşen rolleri yerine getirecek bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanıp toplumsallaşır. Toplumsallaşma, bireyi topluma kazandırma ve topluma uyum sürecidir. Toplumsallaşma uzun bir süreçtir. İnsan doğuştan itibaren yaşam boyu çeşitli bilgi, becerileri öğrenir, davranış, tutum ve alışkanlıklar kazanır.

Böylece topluma uyumlu ve yararlı bir varlık haline gelir, toplumun beklentilerine cevap verir (Kır, 2011: 390).

Richman ve Lansdown (1988)'a göre aile, çocuk açısından ilk ve en uzun süreli sosyal ilişki kurma kaynağını oluşturmaktadır. Çocuğun sosyal çevreye ilişkin ilk deneyimleri ailesinin aracılığıyla oluşmaktadır. Çocuk büyüdükçe farklı sosyal etkileşimler ailenin yerini almaktadır. Fakat ailen çocuğun fiziksel dünya, ilişkiler ve sosyal yaşama ilişkin fikirler edinmesinde en önemli işleve sahiptir (Richman ve Lansdown'dan akt. Çabuk Kaya, 2011: 107).

1.2.3. Eğitim İşlevi

Eğitim, geçmişten günümüze her toplumda temel bir ihtiyaçtır. İnsan eğitime en fazla ihtiyaç duyan varlıktır. Bunun en önemli sebebi bireylerin topluma kazandırılmasında eğitimin rolüdür. Toplumsal yaşamın düzenini sağlamak amacıyla insanın bilgi ve birikimini gelecek kuşaklara aktarması gereklidir. Aile, bireyin topluma dair bilgileri öğrendiği ilk kurumdur (Altunsu Sönmez, 2016: 254).

Aile, toplumun en küçük sosyal birimi ve temel kurumudur. Çocuk, biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelir, ilk defa ailede eğitilir ve sosyalleşir. Böylece yalnızlıktan ve ruhi boşluktan kurtulur ve topluma kazandırılır. Aile çocuğun eğitiminden sorumludur. Her türlü eğitimin temeli ailede atılır. Çocuk ailede aldığı eğitimle hayata hazırlanır ve mesleğe yönlendirilir (Kır, 2011: 394).

Sosyal bir varlık olan insanın hayatını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için eğitimden geçmek zorundadır. Bu eğitim süreci hem insanın toplumsallaşmasını sağlar, hem de topluma uyum sağlayabilmesi için çeşitli bilgi ve davranış örüntülerini kazanmasını sağlar. Aile bu eğitim sürecinin başladığı ilk kurumdur. Aile bireyleri toplumsallaşma sürecinde geliştirir, çeşitli yetenekler kazanır ve bunları nasıl kullanacağını öğrenir. Bireye toplumsallaşma sürecinde sorumlulukları, görevleri, rol ve statülerin öğretilir. Edindiği toplumsal statüler toplumdaki sosyal konumu belirler. Böylece birey sosyal organizasyon sürecinde yer alır. Aile eğitim sürecinde çocuklara yaşadıkları toplumun kültürünü aktarma görevine sahiptir. Modern öncesi dönemde

aile çocuklara meslek edindirme görevini de üstlenmekteydi. Günümüzde aile bu görevi başka kurumlara devretmiştir. Fakat aile modern toplumlarda da eğitim işlevini yürütmekteki önemini korur (Çağan, 2016: 88).

Sayın (2020: 42)'e göre aile, geniş aileden çekirdek aileye dönüştüğünde eğitim işlevini kaybetmiştir. Çekirdek ailenin iki temel işlevi vardır. Bunlar; çocuk yapma yani üreme ve çocuğun toplumsallaştırılmasıdır. Fakat çocuğun toplumsallaştırılması aslında bir eğitim süreci olarak kabul edilebilir. Sayın (2020), geniş ailenin bir eğitim kurumu olduğunu ifade etmiştir. Çocuklar aile içinde toplumsal cinsiyet rollerine göre eğitim alırlar. Örneğin erkek çocukları babalarından üretim için gerekli bilgileri, kız çocukları da annelerinden ev içi işleri öğrenirler. Büyükanne ve büyükbaba ise toplumun değerlerini, gelenek ve görenekleri torunlarına aktarırlar. Böylece eğitim işlevi yerine getirilmiş olur.

Günümüzde ailenin eğitim işlevinde önemli bir değişim olmuştur. Ancak her dönemde olduğu gibi, eğitimin temeli ailede atılmaktadır. Okul ve çevreden alınan eğitim, ailenin verdiği temel eğitim üzerine inşa edilmektedir. Çocuk yemeyi, içmeyi, oturmayı, kalkmayı, toplumsal değerleri, kuralları ve bütün insani nitelikleri önce ailede öğrenir. Ardından eğitim işlevinin devredildiği diğer kurumlar devreye girer. (Kır, 2011: 395). Konumuz açısından ailenin eğitim işlevini devrettiği kurumlardan bir diğeri olarak medyayı vurgulamak mümkündür. Medya günümüzde ailenin sosyalleştirme işlevi gibi eğitim işlevini de devralmış görünmektedir.

1.2.4. Dini İşlev

Çocuğa din eğitiminin önemli bir kısmı aile kurumunda verilir. Aile, üyelerine dini, ahlaki bilgileri öğretir. Ailede dini inançlar ve davranışlar kazandırır. Aile dini bir kurum görevi üstlenerek ibadetlerin uygulamasını organize eder. Dini törenler, dualar aile içinde öğrenilir. Dinde çocuk anne ve babaya bir emanet olarak görülür. Aile, çocuğa dini bilgileri kazandırmakla sorumludur. İslam dinine göre; “bireye kendini tanıtmak, fitratını korumak, çocuğu yaratılış amacına uygun yetiştirmek, insanları doğru istikamette tutarak, iyi insan yetiştirmek, bireydeki gizli kabiliyetleri ortaya çıkarıp geliştirerek topluma kazandırmak” amaçtır (Kır, 2011: 397).

Modern öncesi toplumlarda aile, üyelerine dini eğitim vermekle kalmaz, dini eğitimin gerektirdiği pratikleri denetleme görevini de üstlenmekteydi. Sekülerleşen modern toplumlarda dini eğitim bürokratik örgütlere devredilmektedir. Aileler gerek gördükleri takdirde bu işlevi yerine getirmeye devam edebilmekte, sahip oldukları inançlarını çocuklarına aktarabilmektedir (Çağan, 2016: 88).

1.2.5. Ekonomik İşlevi

Geleneksel toplumlarda ailenin varlığını devam ettirebilmesi için üretim faaliyetlerinde bulunması gerekmektedir. Geleneksel aileler kendine yeten bir yapıya sahiptir, yani kendi ihtiyaçlarını kendileri üretmektedir. Geleneksel ailede bebekler ve çok küçük yaştaki çocuklar hariç herkes üretime katılmaktadır. Aile içinde yaşa ve cinsiyete dayalı bir iş bölümü vardır. Üretimin başında aile reisi bulunmaktadır. Gelir-gider takibini yapmakta ve yatırımlara karar vermektedir (Sayın, 2020: 43).

Modern öncesi toplumlarda aile, üretim ve tüketim birimi olarak önemli bir konumdaydı. Modernleşme ile birlikte aile üretim ile ilgili görevlerini ekonomi kurumuna aktarmıştır. Böylece aile bir üretim biçimi olmaktan çıkmıştır. Ancak günümüzde aile başta tüketim olmak üzere ekonomik işlevini sürdürmektedir. Doğrudan üretim faaliyetlerinde yer almasa bile hizmet sektöründe yer almaktadır. Modern ailede bireylerin emeği aile dışında kullanılarak metalaştırılması, ailenin bağımsız bir ekonomik birim olmaktan çıkmasına yol açmıştır. Bu durum aile düzenini ve işlevlerini doğrudan etkilemiştir. Özellikle kadınlar ev dışında (tarla, çiftlik hariç) çalışmaya başlamıştır. Kadının bu yeni konumu, kadına yeni roller ve statüler kazandırmıştır. Fakat kadın, eski rolleri ve kazandığı yeni rolleri arasında bir çatışma yaşamak durumunda kalmıştır. Bununla birlikte modern toplumda çocuk iş hayatından uzaklaştırılmıştır (Çağan, 2016: 87).

1.3. Aile Tipleri

Aile tipleri yerleşim yerine göre aile tipleri, üye sayılarına göre aile tipleri, otoriteye göre aile tipleri olmak üzere üç grupta incelenmiştir.

1.3.1. Yerleşim Yerlerine Göre Aile Tipleri

Yerleşim yerlerine göre aile köy ailesi, kasaba ailesi, kent ailesi ve gecekondu ailesi olarak sınıflandırılmıştır.

1.3.1.1. Köy Ailesi

Bu aile tipi şehirleşme ile birlikte köy-kent ayrımının ortaya çıkması ile kavramlaştırılmıştır. Köy ailesi genellikle geniş aile türündedir. Aile fertleri ve köydeki diğer aileler arasındaki ilişki oldukça güçlüdür. Aile içinde otorite sahibi ailenin en yaşlı üyesidir. Aile içinde çözilemeyen sorunlar köydeki ihtiyar heyeti ve muhtar ile birlikte çözülür (Gökçen, 2016: 86). Evlilik kararları daha çok aile büyükleri tarafından verilir, akraba evliliği yaygındır. Köy ailesinde evlenmeler daha çok köy içinden olmaktadır. Taylan (2009: 126) bunun nedeni olarak köyün sosyal yönden kapalı olması ve dışarıyla bağlantısının az olmasını göstermiştir. Köy ailesi, kırsal hayatın özelliklerine uygun bir yapılanmaya sahiptir (Çelik, 2009: 29).

Köy ailesinin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köy ailesinin en önemli özelliği kendi kendisine yetiyor olmasıdır. Her ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak hayvanı bulunur. Aileler gıda ihtiyaçlarını sağlayacak bahçeye ve tarlaya sahiptir. Orada tarım faaliyetlerini sürdürerek kendi ihtiyaçlarını temin ederler (Sayın, 2020: 92).

1.3.1.2. Kasaba Ailesi

Türkiye'de kasaba olgusu köy ile kent arasında değerlendirilir. Özellikleri itibariyle köylerden ve kentlerden farklı yerleşim yerleridir. Köylerdeki nüfusun artmasına bağlı olarak daha merkezi bir konumda olan kasabalar yerleşime uygun görülür (Taylan, 2009: 124). Kasaba ailesi Türk toplumunda kırsaldan daha büyük, şehir özelliği taşımayan yerleşim yerleridir. Yerleşim birimlerinde daha çok kırsal hayata ait geleneksel özellikler taşır. Aile içi ilişkilerin büyük ölçüde geçiş ve çatışma temelinde geliştiği görülür (Çelik, 2009: 29).

Kasaba ailesi köy nüfusunun giderek artması sonucu oluşan kasabalarda yaşayan aile türüdür. Tarım ve hayvancılık bu aile türünün geçim kaynağı olmaya devam etmiştir. Köydeki geniş aile yapısı kasabada yerini nispeten çekirdek aileye bırakmıştır. İlişkiler köy toplumuna nazaran daha çözülmüş bir yapıdadır (Gökçen, 2016: 85).

Sayın (2020: 87), kasaba ailesinin aileler içinde en muhafazakâr aile türü olduğunu ifade etmiştir. Bu durum içinde bulunduğu topluluk yapısından kaynaklanır. Kasaba topluluğunda biz duygusu hâkimdir. Kasaba halkında esnaflık ve zanaatkârlık da yapılır. Bu kesimden olanlar ekonomik anlamda daha rahattır. Erkekler genellikle babalarının mesleğini devam ettirirler. Kasaba ailesinde evlilikler genellikle görücü usulüdür. Akraba evlilikleri bu aile türünde de yaygındır. Genellikle kasaba dışında evlilik gerçekleşmez. Evlenen çiftler genellikle erkeğin ailesinin yanında yaşarlar. Aynı bir evde oturmak istediklerinde yine aile evine yakın bir yer seçilir.

1.3.1.3.Kent Ailesi

Kent ailesi anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan kentte yaşayan aile türüdür. Eşler ebeveyn ve çocuklar arasında eşitlikçi bir ilişki bulunur. Aile içinde hiyerarşik bir yapı yoktur. Aile içi ilişkiler bakımından diğer aile türlerinden farklılıkları göze çarpar. Evlilikler eşlerin özgür iradeleriyle gerçekleşir. Eşler yalnızca birbirine ve çocuklarına karşı sorumludurlar (Sayın, 2020: 86). Kent ailesinde evlenmelerde ve eş seçiminde yakınların etkisi kırılmıştır. Aile üyelerinin birbirleri üzerinde denetimi zayıflamış ve akrabalık ilişkileri giderek azalmıştır. Bu aile türünde evlenme yaşı giderek yükselir, çocuk sayısı eşler tarafından planlanır, boşanma oranları da artar (Çelik, 2009: 29).

Kırda görülen tarıma dayalı geleneksel yaşam yerini işbölümü ve ihtisaslaşmaya bırakmıştır. Dolayısıyla kent ailesinde yaşam koşulları değişmiştir. Aile üyelerinin dışarıda çalışması sebebiyle aile ve akrabalık bağları gevşemiştir. Bireyin bağımsızlaşması dayanışmayı azaltmıştır. Sosyal kontrol aile tarafından değil toplumdaki kurumlar tarafından gerçekleştirilmeye başlamıştır (Gökçen, 2016: 85). Köy ailesinde olduğu gibi kendi kendine yeterli olma durumu yerine, toplumdaki güçlerden yararlanma yaygınlaşmıştır. Kent ailesinin işlevleri köy ve kasaba ailesinin

işlevlerine oranla daha azdır. Kent ailesi yalnızca psikolojik doyum, neslin devamını sağlama ve çocukların sosyalleşmesini sağlama işlevlerini üstlenmiştir. Bu yönüyle çekirdek aile ile benzerlik göstermektedir (Taylan, 2009: 123). Kentlerde çekirdek aile ile birlikte parçalanmış, tamamlanmamış, tek ebeveynli, eklemli vb. aileler de yaygın olarak görülmektedir (Sayın, 2020: 87).

1.3.1.4. Gecekondulaşma Ailesi

Kır kent arasındaki farklı yaşam, kır ailesinin kent ailesine dönüşüm sürecinde “Gecekondulaşma Ailesi” denilen bir aile tipini oluşturmuştur. Bu aile tipinde hem aile içi hem toplum ile ilişki boyutunda çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır (Gökçe, 2011: 55). Gecekondulaşma ailesi, kentlerin çevresinde ortaya çıkmış, çarpık kentleşme sürecinde bir tampon mekanizma olarak özgün bir aile tipidir. Gecekondulaşma ailesi ne köye ne de şehre aittir. Fakat ikisinden de özellikler taşımakta, daha çok şehrin varoşlarına özgü kültürel dünyanın bir yansıması olarak karşımıza çıkmıştır (Çelik, 2009: 29).

Gecekondulaşma Türkiye'nin gündemine 1950 sonrasında girmiştir ve 80'li yıllardan itibaren kendisini iyice hissettirmiştir. 90'lı yıllara ulaşıldığında gecekondulaşma, sosyal, siyasal ve ekonomik yönden ülkeyi doğrudan etkileyen bir sorun haline gelmiştir. Fakat gecekondulaşma mahallelerinin kent kültürüne uygun olmayan yaşam biçimlerine rağmen kentle bütünleşmesinde tampon mekanizma görevi üstlendiği gözlenmiştir (Sayın, 2020: 85).

Türkiye'de özellikle kırsal kesimde, nüfus yoğunluğu, toprağın verimsizleşmesi, hane başına düşen toprağın azalması, tarımda makineleşme ile işgücü fazlalığının ortaya çıkması, sağlık, eğitim sorunları gibi itici sebeplerle büyük kentlere göç edilmektedir. Bunun yanında kentin pek çok yönden (sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık vb.) çekici sebepleri göç hareketliliğini desteklemektedir. Ailelerin kırdan kente göçlerinin sonucunda kentlerin çoğunlukla kenar mahallelerinde oluşan aile biçimine gecekondulaşma ailesi denilmektedir (Taylan, 2009: 123).

Gecekondulaşma ailesi kırdan kente göç eden insanlardan oluşan aile türüdür. Kente göç eden insanlar yeterli imkânâna sahip olmadıkları için kentin dışında, altyapı sorunu olan,

yasal olmayan biçimde derme çatma inşa edilen barınaklara yerleşirler (Sayın, 2020: 88). Gecekondu ailesi, kır ailesinden kent ailesine dönüşüm sürecinde çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Kır ve kent arasındaki farklı yaşam tarzı bir uyum sorununa sebep olmuştur. Bu sorunlar gerek aile içi ve gerek toplumsal ilişkileri derinden etkilemiştir (Gökçen, 2016: 85).

Gecekondu aileleri hem kıra ait hem de kente ait özellikler taşır. Gecekondu mahallelerinde tavuk, inek gibi küçük ve büyükbaş hayvanlara rastlamak mümkündür. Aileler geniş aileden çekirdek aileye dönüşmeye başlar, fakat aile içi ilişkiler geleneksel özelliklerini korumaya devam eder. Akrabalık ilişkileri devam etmektedir. Aileler kendilerinden daha önce göç etmiş olan akrabalarının yanına yerleşirler. Dolayısıyla akrabalık, hemşehrlik devam eder, dayanışma içindedirler (Sayın, 2020: 89).

1.3.2. Üye Sayılarına Göre Aile Tipleri

Üye sayılarına göre; aile geniş aile ve çekirdek aile olarak sınıflandırılmıştır.

1.3.2.1. Geniş Aile

Geniş aile, özellikle Sanayi Devrimi öncesi toplumlarda ve kırsal bölgelerde yaygın olarak görülen bir aile türüdür. Geniş ailenin en önemli özelliği hem dikey hem yatay kuşaklar ile genişlemiş olmasıdır. Dikey kuşaklar büyük anne-büyük baba, anne-baba, çocuklar ve torunları ifade etmektedir. Yatay kuşaklar ise evli veya evli olmayan kardeşleri (amca-hala) ifade etmektedir. Geniş ailede aile fertleri aynı çatı altında yaşamaktadır. Geniş aile genellikle ataerkil aile niteliği taşımaktadır ve bu nedenle soy zinciri babaya dayanmaktadır (Sayın, 2020: 42-43).

Geniş aile için büyük aile, geleneksel aile, eski aile, köy-kır ailesi ifadeleri de kullanılmaktadır. Büyük aile; kırsal alanda yaşayan, geçimini tarımsal faaliyetlerle sağlayan aile yapısıdır. Bu aile yapısında akrabalık bağları oldukça kuvvetlidir. Geleneklere son derece bağlı bir aile tipidir. Karar almada erkek ön plandadır. Ailenin en yaşlı erkek ferdi aile sorumluluğunu üstlenmektedir (Gökçe, 2011: 53). Geniş ailede

önemli olan ailedir, fertler her zaman ikinci plandadır. Fertler ait oldukları ailenin kurallarına göre yaşamak zorundadır (Gökçe, 1976: 61).

Geleneksel toplumlarda geniş aile, hemen hemen birçok fonksiyonu kendi içsel bünyesinde toplamaktadır. En az üç kuşağın birlikte yaşadığı geniş aile, genel olarak ekonomik ve siyasi açıdan bir birlik olarak değerlendirilmektedir. Aile fertleri arasında hiyerarşik bir iş bölümü oluşturulmaktadır (Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017). Üretim, tüketim ve paylaşım ortaklaşa yapılmaktadır. Akrabaların bir arada yaşadığı ve çok çocuklu bu aile yapısının geleneksel toplumlara özgü olduğu düşünülmektedir. Geleneksel toplumlarda büyük aile tipinin, geleneklerin ve kültürel değerlerin oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Duman, 2012: 21).

Birçok üyeden oluşan ve geniş akrabalık bağları ile varlığını devam ettiren geniş aile, geleneksel toplumsal dönemde geçerli olan bir aile türüdür. Bu döneme ait tarımsal üretim faaliyetleri, tarihsel koşullar, inançlar aile üzerinde etkili olmuştur. Geleneksel aile oldukça geniş, akrabalık ilişkilerinin son derece önemli olduğu, dayanışmacı, işlevsel bir toplumsal yapıdır (Yıldırım, 2019: 71). Sayın (2020: 43)'e göre geleneksel ailenin pek çok işlevi bulunmaktadır. Bu işlevler; ekonomik, sağlık, eğitim, türün devamını sağlama, koruyuculuk, saygınlık, dinsel, serbest zamanlar, psikolojik doyum işlevidir.

Geniş ailenin genel özellikleri şunlardır:

- Akraba çizgisi genel olarak baba soyunu takip eder.
- Mülkiyet ortaklığı vardır, ortak bir işletmeye benzer ama denetimi başkanı aittir.
- Aile içinde rol farklılaşması yaş ve cinsiyete göredir.
- Yardımlaşma üzerine kurulmuştur, bunun için bir sosyal güvenlik sistemidir.
- Aile birden çok kandaş karı-koca ailesinden meydana gelir.
- Otorite ailenin en yaşlı erkeğine aittir. Aile üyeleri arasında hiyerarşi önemlidir.

1.3.2.2. Çekirdek Aile

Çekirdek aile anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile türüdür. Geniş aile ile kıyaslandığında daha küçük bir gruptur ve üyeleri bakımından sınırlıdır. Çekirdek ailenin belirleyici özelliği en fazla iki kuşaktan oluşmasıdır. Başlangıçta yalnızca evli çiftlerden oluşur ve zamanla çocuk sayısının artması ile gelişir. Bazı kültürlerde çocuklar belli bir yaştan sonra evlenmeden önce de başka bir evde yaşamaya başlayarak aileden ayrılabilir. Çocukların evlenerek evden ayrılmasıyla aile küçülür. Anne babanın ölümü ile aile dağılır (Gökçe, 1976: 63).

Modernleşme süreciyle birlikte geleneksel geniş aile yapısı yapısal dönüşümlere uğramıştır. Böylece işlevlerinin önemli bir kısmını modern toplumdaki ilgili kurumlara devretmek durumunda kalmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte meydana gelen sosyal hareketlenmeler, yeni üretim yapılanması, kitlesel seri üretim ve sonucunda ortaya çıkan iş bölümü, yeni mesleki uzmanlaşmalar geniş ailenin işlevlerini dönüştürmeye başlamıştır. Kadınların çalışma yaşamındaki etkinliğinin ve kadın-erkek eşitliği üzerine görüşlerin artışı, demokrasi, insan hakları gibi kavramlar aile kurumunu derinlemesine etkilemiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan kent yaşamı, sosyal hareketlilik ve gelişmeler çekirdek aile tipolojisini oluşturmuştur (Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017). Çekirdek ailenin iki temel işlevi kalmıştır. Bunlardan birincisi; insanlığın varlığının devam ettirilmesi için zorunlu olan üreme, ikincisi ise; ailedeki çocukların sosyalleştirilmesi ve yetişkin aile üyelerinin psikolojik doyuma ulaşmasının sağlanmasıdır (Sayın, 2020: 54).

Talcott Parsons'a göre toplumların sanayileşmeye bağlı olarak değişmesi ve ailenin üretim birimi olmaktan çıkıp tüketim birimi haline dönüşmesi ile aile yapısı yeni sistemin ihtiyacına göre şekillenmiş ve geniş aileden çekirdek aileye evrilmiştir (Parsons'tan aktaran Gökçe, 2017: 53). Parsons sanayi toplumu ve çekirdek aile arasında bir uyum olduğundan söz etmiştir. Çekirdek aile ve sanayi toplumu arasındaki uyumu iki şekilde açıklamıştır. Birincisi, sanayi toplumunda meydana gelen ekonomik farklılaşmalar ile geniş aile yapısı bağdaşmaz, çekirdek aile yapısı ise buna uygundur. İkincisi ise çekirdek aile ekonomik faaliyetlerde meydana gelen çatışmaları önler. Ekonomik faaliyetlerde akraba ilişkilerinin yerini evrensel ilkeler alır (Parsons'tan aktaran Yıldırım, 2019: 74). Çekirdek ailenin modern sanayi toplumunun tipik aile biçimi olduğunu ifade etmiştir. Bu tip aile, geniş akrabalık ilişkileri sisteminin bir

parçası değildir, yapısal olarak yalıtılmıştır. Çekirdek aile üyeleri akrabaları ile ilişkidirler, fakat bu ilişkiler tercihe dayanır. Parsons'a göre toplumun evrimi, uzmanlaşma ve bir yapısal farklılaşma sürecini gerektirir. Bu süreçte çekirdek aileye ait bazı işlevlerin diğer kurumlara geçmesi de oldukça doğaldır. Parsons, çekirdek aileyi, modern yaşam açısından çok önemli bir olgu olarak görmüştür. Ona göre çekirdek aile yapısı, bireylerin daha rahat hareket etmesine ve ebeveynlerin çocukları ile daha fazla ilgilenmesine olanak tanımıştır (Parsons'tan akt. Duman, 2012: 40).

Çekirdek aile sanayileşme, kentleşme ve ulus devletleşmenin bir ürünü olarak Batı Avrupa toplumlarında ortaya çıkmıştır. Tarımın yerini sanayi, kırsal yerini kent, feodal beyliklerin yerini ulus devletler, geleneğin yerini pozitif bilim anlayışı almıştır. Her alanda olduğu gibi aile yapısında da değişim meydana gelmiştir. Geleneksel geniş ailenin yerini de çekirdek aile almıştır (Sayın, 2020: 53).

Çekirdek ailenin genel özellikleri şunlardır:

- Akrabalık ilişkilerinde genelde bir zayıflama vardır dolayısıyla akrabalar arasında pek yardımlaşma olmaz. Bu aile yapısında akrabalar birbirine karşı hak sahibi değildirler. Karşılıklı bir sorumlulukları yoktur.
- Mesken seçiminde birbirlerinin üzerinde etkili olmazlar.
- Yeni evlenen çiftin evi anne ve babaların oturdukları evlerden ayrı, bağımsız bir yerde kurulur.
- Eşler ebeveynlerine danışmadan kendi çıkarlarına kendileri karar verirler.
- Evlenme yaşı değişik etkenlere bağlı olarak genel olarak gecikmelidir.
- Çekirdek aile ekonomik şartlar gereğince bağımsızdır.
- İş aileden ayrılmıştır.
- Kadın, ev dışında çalışma hayatında geleneksel aileye kıyasla daha aktiftir.

1.3.3. Otoriteye Göre Aile

Otoriteye göre aile; anaerkil aile, ataerkil aile ve eşitlikçi aile olarak sınıflandırılmıştır.

1.3.3.1. Anaerkil Aile

Anaerkillik, toplumda kadının özellikle "ana"nın etkin olmasıdır. Batı dünyasında Latince "Matriarka" olarak ifade edilmiş ve dilimize ise Fransızcadan "Anaerkil" olarak geçmiştir. Genel bir tanımlama yapılacak olursa anaerkillik, kadının aktif ve yönetici olduğu bir toplumsallaşma düzenidir. Bu toplumsal sistemde egemenlik ve hegemonya kadınlara aittir, soy kadınlar tarafından belirlenmektedir, kadınlar erkeklere kıyasla daha saygın veya erkeklerden daha üstün kabul edilmektedir. Kadının doğurgan olması sebebiyle ailenin yaşamını sürdürmesinde daha önemli olduğu düşünülmektedir. Anaerkil sistemde ailenin sorumluluğu birinci derecede kadının üzerindedir. Ailenin beslenme, barınma, korunma görevi de kadının sorumluluğu olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte kadınların kanonik işbölümü nedeniyle toplayıcılık, erkeklerin ise avcılık ile uğraştığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda anaerkil aile sisteminde iş bölümünün varlığından söz edilebilmektedir (Demirdağ, 2017: 12).

Anaerkil dönemde öncelikle çocuk doğurması ve evin ihtiyaçlarını karşılaması sebebiyle ailesel güç kadındadır. Bu dönemde kadın önceleri toplayıcılık yapmaktadır. Böylece kadın üretim sürecinde etkin ve önemli konuma gelmektedir (Can, 2016: 70). Anaerkil dönemde kadının sağladığı yiyecekler erkeğinkinden daha güvenli kabul edilmektedir. Kadın yenebilecek otları ve kabuklu hayvanları toplamaktadır. Erkek ise avcılık yaparak, yiyecek olarak et getirmektedir (Sayın, 2020: 25).

Anaerkil dönemde soyun zincirini belirleyen annedir. Çok kocalık (poliandri) yaygındır. Bu nedenle çocukların babası bilinmezken annesi kesin olarak bilinir. Kan bağı bakımından belirleyici öge annedir (Sayın, 2020: 25). Anaerkil ailede, evin mekânı kadına aittir. Kadının eşi veya eşleri orada kalır. Eşlerin boşanması durumunda ise, evi terk eden erkektir. Annenin sahip olduğu varlıklar miras olarak anneden kız çocuğa geçer (Can, 2016: 70). Anaerkil aile yapısı Kanada, Kuzey Amerika, Amazonlar ve Eskimolarda görülür (Yıldırım, 2019: 77).

1.3.3.2. Ataerkil Aile

Ataerkillik kavramının kökeni Antik Yunancada (patriarkhēs) kelimesine dayanır. Patriarkhēs bir soyun reisi anlamına gelir. Birçok tarım toplumunda babalıkla ilişkili

bu kavram zamanla sadece soyun reisi değil dinin ve kilisenin lideri, toprak sahibi olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Bozok, 2018: 32).

Ortadoğu'da MÖ 8000 yıllarında üretim güçlerinde ve üretim araçlarında gelişmeler yaşanmıştır. Avcılık ve toplayıcılığın yerini tarımsal faaliyetler almıştır. Tarımsal üretim biçimiyle birlikte üretim araçları erkek eline geçmiştir. Böylece erkek sosyal yaşamın her alanında egemen hale gelmiştir. Ataerkil aile yapısı, anaerkil aile döneminin tam tersi olarak görülür. Soy zinciri erkeğe dayanır, kan bağı babadan oğula geçer. Çok karıllık (poligami) yaygındır. Erkek egemen toplumlarda yerleşim mekânı erkeğe aittir. Eşlerin boşanması durumunda kadın babasının evine geri döner (Sayın, 2020: 26).

Kadın ve erkek arasındaki iş bölümünün değişmesiyle üstünlük erkeğe geçmiş ve hem aile hem de toplum içinde kadının yeri sarsılmıştır. Ataerkil ailede sonsuz ve mutlak otorite babadadır. Aile babaya ait evde oturur. Baba ve aile üyeleri atasının dinine bağlıdır. Baba ata geleneklerini devam ettirmekle görevlidir. Ataerkil ailede soyu erkek çocuk devam ettirdiği için erkek çocuğa daha fazla önem verilir. Erkek isterse birden fazla kadınla evlenebilir. Burada esas amaç erkek evlat sahibi olmak ve üretime katkıda bulunması için daha fazla çocuk sahibi olmaktır. Baba ailenin bütün mallarına sahiptir. Aile içinde adaleti sağlamak da babanın görevidir (Gökçe, 1976: 59).

1.3.3.3. Eşitlikçi Aile

Eşitlikçi aile, yetki ve sorumlulukların eşler arasında eşit olarak paylaşıldığı demokratik aile yapısıdır. Ailede otorite tek bir kişiye ait değildir. Anne ve baba aile içindeki her konuda eşit söz hakkına sahiptir. Eşitlikçi ailede karar sürecine tüm aile fertleri katılır. Giddens'a göre sanayileşmeyle birlikte üretim merkezli aile yapısı değişerek çağdaş toplumların aile tipi olan eşitlikçi aile yayılmaya başlamıştır (Akt. Karaca, 2014: 139).

Eşitlikçi ailede eşler arasında eşitlik ve özgürlük bulunur. Evlenme her iki eşin ortak kararına bağlıdır. Evlilik sözleşmesinde her iki eşe de aynı haklar sunulur. Her iki eş de boşanma hakkına sahiptir. Boşanma durumunda sahip olunan mallar her iki eşe eşit

olarak paylaştırılır. Otorite tek bir eşe ait değildir, her iki eş de aynı düzeyde otorite sahibidir. Aile içi ilişkiler eşitlikçi bir temele sahiptir. Aile içinde çocukların da hakları gözetilir. Ebeveynler çocuklarına istediği gibi davranamaz. Aile içi karar almada çocuklar da söz sahibidir (Sayın, 2020: 57).

Gökalp (2018: 139-142)'e göre; Eski Türklerde aile yapısının pek çok yönden eşitlikçi olduğu görülmektedir. Eski Türklerde kadın ve erkek mallarını birleştirerek ev sahibi olmaktadır. Ne erkeğin ailesinin yanında ne de kadının ailesinin yanında oturulmamakta, çift için yeni ev kurulmaktadır. Ev yalnızca erkeğin değil, kadın ve erkeğin ortak malı olarak kabul edilmektedir. Çocuklar üzerinde anne ve babanın eşit hakkı bulunmaktadır. Ana soyu ve baba soyu aynı önem bakımından eşit kabul edilmektedir. Bir kişinin asil olabilmesi için hem ana tarafından hem baba tarafından asil olması gerekmektedir. Baba tarafından prens olanlara Tekin, ana tarafından prens olanlara ise İnal denilmektedir. Bir şehzadenin Hakan olabilmesi için hem Tekin hem İnal olması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA, ÇOCUK VE AİLE İLİŞKİSİ

2.1. Ana Hatlarıyla Bir Medya Kuruluşu Olarak Televizyon, Çizgi Film Çocuk İlişkisi

Kitle iletişim araçlarının tamamını ifade eden medya çok sayıda bireye kolaylıkla ulaşabilmesi bakımından bireylerin davranışlarını şekillendirerek yön veren ve bireyleri önemli ölçüde etkileyebilen, sosyalleşme araçlarından biridir. Medyanın bireyler üzerindeki etkileri bebeklik yaşlarından itibaren söz konusu olabilmektedir. Öncelikle televizyonların sadece renkli gücüyle karşı karşıya kalan çocuklar, zamanla becerilerinin gelişmesiyle birlikte çok daha farklı formdaki kitle iletişim araçlarının etkisi altına girebilmektedir. Özellikle medya olarak adlandırılan kitle iletişim araçları içerisinde televizyon çocukluk hatta bebeklik döneminde diğer araçlara oranla daha fazla fonksiyon üstlenmektedir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen dolayısıyla televizyon ve çocuğu odağına alan araştırmalarda bütünlüklü bakış açısının yakalanamadığı (Şentürk ve Turgut, 2011) ve çoğunlukla televizyonun olumsuz etkilerine vurgu yapıldığı söylenebilir. Medyanın ya da medya içerisinde televizyon ile ilgili kesinlik düzeyinde genellemeler yapmak mümkün değildir. Medya ya da televizyon ile ilgili çalışmalarda ortaya atılabilecek iddialar ancak analiz edilen içerik ya da araştırma yürütülen kesim özelinde geçerlilik taşıyabilir. Bu bağlamda medyanın ya da televizyonun ürettiği içeriğe odaklanmanın daha doğru olabileceğini söylemek mümkündür. Televizyonun çocuğa iletildiği mesajın niteliğini belirlemek televizyonun çocuklara etkilerini kestirebilme açısından önem taşımaktadır.

Toplumun en küçük bireyleri olan çocuklar çağımızın en yaygın iletişim araçlarından olan televizyondan yoğun düzeyde etkilenmektedirler. Toplumda farklı ekonomik ve sosyal koşullar içerisinde yetişen çocukların televizyondan etkilenme düzeyleri ve biçimleri farklılıklar vardır. Bir çocuğun hangi programlardan nasıl etkilenebileceği, yaşı, ne kadar süreyle televizyon izlediği, kimlerle bu etkileşimi paylaştığı gibi pek çok unsurdan etkilenerek çözümlenmelidir.

Televizyonun çocuklar üzerinde belli başlı etkileri vardır. Bunlar tüketim toplumu bireyleri olmalarına etkileri, cinsel kimliğin oluşmasında etkisi, karşı cinsle ilişkilerine etkisi, anne baba ile olan ilişkilerine etkisi, şiddet eylemlerine etkisi, okuma, öğrenme, düşünme ve başarıya erişimine etkisi, kültürel yabancılaşmaya etkisi ve dildeki yozlaşmaya etkisi, kendi kimliğinin oluşması ve yitirilmiş çocukluğa etkisi (Büyükbaykal, 2007: 35) şeklinde sıralanabilir.

Günümüz dünyasında televizyon büyük kitleleri etkileyen en önemli kitle iletişim araçlarından bir tanesidir. Özellikle web tabanlı teknolojiler günümüz dünyasında yeni medya olgusunu öne çıkarsa da ana akım kitle iletişim aracı olarak televizyon kitleler üzerindeki baskın gücünü hala korumaktadır.

Kitle iletişim araçlarının kullanımının yazılı medya ile başladığını söylemek mümkündür. 1930 ve 1950'li yıllar arasında elektronik bir araç olarak radyonun güç kazandığı söylenebilir. 1950'li yıllardan itibaren ise televizyonun toplumların yaşamında en önemli kitle iletişim aracı olmaya başladığını görmekteyiz (Kocadaş, 2005: 5). Televizyonun izleyici kitlesinin demografik niteliğine bakıldığında izleyicilerin çoğunlukla çocuk, genç ve kadınlardan oluşan bir kitle olduğu anlaşılmaktadır.

Televizyon seyircilerinin çoğunluğunu çocuk, genç ve kadınlar oluştursa da televizyonun sosyolojik anlamda her sınıfa etki ettiğini söylemek mümkündür. Özellikle bilgilendirme, eğitme ve eğlendirme fonksiyonları öne çıkan televizyon ev içerisinde ve aile üyeleri arasında oldukça önemli bir konuma sahip olabilmektedir. Özellikle evlerin oturma odası, salon gibi merkezi noktalarında konumlanan televizyonun evin dekorasyonunda da önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

Televizyon yetişkinlerin gündelik hayatlarında önemli roller oynasa da çocukların çok küçük yaşlarda tanıştığı ve daha güçlü biçimde etkilendiği bir araç konumundadır (Coşkun ve Arslantaş, 2016).

Televizyonun açık kalma süresi veya çoğunlukla açık bırakılması durumu göz önünde tutulduğunda çocuğun zihinsel dünyasının ve kültürün inşasında ne kadar büyük öneme sahip olduğu daha kolay anlaşılabilir. Ancak televizyon izleme alışkanlıklarının her yaş grubunda olabileceği gibi çocuklarda da bağımlılığa dönüşebilmektedir. Gerek Türkiye’de gerek yurt dışında yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular özellikle çocukların televizyon izleme sıklığı ve alışkanlığının tehlikeli boyutlara ulaştığını göstermektedir. Çocukların televizyonda dikkatlerini ve ilgilerini çeken en önemli programların başında çizgi filmler yer almaktadır. İlköğretim öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, çocuklara en sevdikleri karakterlerin kim olduğu sorulmuştur. Çocuklar en sevdikleri karakterler sorusuna çizgi film kahramanlarının isimlerini söyleyerek cevap vermişlerdir. Çocuklar zihinsel gelişimleri itibarıyla gerçek ve gerçek dışını ayırt edememekte ve televizyondaki karakterleri televizyon kutusuna yerleşmiş gerçek kahramanlar olarak görebilmektedirler. Gelişim özelliklerinin niteliği dolayısıyla çocuklar televizyondan yetişkinlere kıyasla daha fazla etkilenebilmektedirler. Dolayısıyla televizyon yolu ile iletilen mesajlar çocuklar tarafından kolayca benimsenebilmektedir. Hatta yüz yüze etkileşim yoluyla aktarılamayan farklı değer yargıları televizyon vasıtasıyla içselleştirilebilmektedir. Çocuklar televizyon aracılığıyla aktarılan içeriği zihinsel bir süzgeçten geçirememekte ve doğrudan alımlamaktadır (Kaşka ve Erem, 2018: 62).

Çocukların Sosyalleşme Vasıtası olarak Televizyon

En basit anlamıyla bir kültürel öğrenme süreci olan sosyalleşme, esasen yaşam boyu devam eden ve karmaşık yönleri bulunan bir sürece işaret etmektedir. Sosyalleşme insanın biyolojik varlıktan sosyal bir varlığa dönüşüm sürecini ifade etmektedir. Bu haliyle sosyalleşmeye insan olma süreci olarak da bakılabilir. İnsanlar sosyalleşme sürecinde içinde yaşadığı toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek oynayacağı rollere aşinalık kazanmaktadırlar. Aynı zamanda sosyalleşme insanın içinde yaşadığı topluma uyumunu da mümkün kılmaktadır. İnsanın bu süreçten ayrı kalması kişisel ve

sosyal gelişimi açısından daha sonra çözümlemesi zor problemlere yol açabilmektedir (Esgin, 2014: 69). Sosyalleşme yardımı ihtiyacı olan bir bebeğin zamanla içine doğduğu toplumda geçerli olabilecek becerileri edinmesi süreci olarak da tanımlanabilir. Sosyalleşme sürecinde çocuklar yeni öğrenme deneyimleri yaşarlar. Kültürel öğrenme süreci bebeklikte ve çocuklukta sonrasına kıyasla çok daha yoğun biçimde gerçekleşir (Giddens, 2000: 25). Sosyalleşmeyi sağlayan vasıtaların oldukça çeşitli olduğunu belirtmek gerekir ancak ilk sosyalleşme vasıtasının çocuklar için aile olduğu kolaylıkla söylenebilir. Ailede başlayan sosyalleşme süreci okul, akran grupları, çalışma hayatı, toplumsal organizasyonlar gibi diğer vasıtalarla birlikte devam eder.

Aile insan yaşamında en önemli ve ilk sosyalleşme kaynağıdır. Yeni doğan bir bebek ilk önce aile çevresi içerisinde sosyalleşmeye başlar. Dolayısıyla bu dönemde çocukla ilgili tutum ve davranışlar özel bir önem sahiptir (Özkalp, 2017: 108). Çocuk anne ve babanın beklentileri sosyal, kültürel ve ekonomik nitelikleri çerçevesinde şekillenmeye başlar.

Kitle iletişim araçlarının yeteri kadar gelişmediği zamanlarda aile en güçlü sosyalleşme ajanı iken iletişim teknolojilerindeki gelişme ile birlikte medyanın yaygın biçimde faaliyet göstermeye başlaması ailenin sosyalleşme üzerindeki etkisini zayıflatmaya başlamıştır. Günümüz toplumlarında geleneksel medya araçlarında televizyon ve yeni medya araçları doğrudan ya da dolaylı biçimde sosyalleşme sürecini etkileyen önemli bir araca dönüşmüştür (Özkalp, 2017: 111).

İnsanlar televizyondan gördükleri aracılığıyla yaşamlarına şekil verebilmektedir. Ne giyeceğine, ne yiyeceğine, neye güleceğine, neye üzüleceğine, nasıl seveceğine, nasıl kızacağına, nereye gideceğine karar verirken insanlar medyadan etkilenebilmektedir. Özellikle erken yaşlarda bu etkilenme düzeyi daha yoğun ve güçlü biçimde karşımıza çıkabilmektedir.

Bireyin televizyondan daha önce tanıştığı ve içinde büyüdüğü en küçük kültürel grup olarak tanımlanabilecek aile, birey için son derece önemli bir yapı olması yönüyle dikkat çekicidir. Aile, gelenek ve göreneklerin, inançların, değer yargılarının ilk ve

belki de en kalıcı biçimde aktarıldığı bir kurum niteliğini taşımaktadır. Ancak sanayileşme süreciyle birlikte, çocuğun eğitimine artık başka kurumlarda dahi olmaya başlamıştır. Dolayısıyla ailenin eğitim ve sosyalizasyon sürecindeki fonksiyonları zayıflamaya hatta sarsılmaya başlamıştır. Artık aile, toplumsal değerleri genç kuşaklara aktarırken toplumun yeniden yapılanmasındaki rolünü başka kurumlarla paylaşmaya başlamıştır. Bireye yeni düzenin ilişki kalıplarını öğreten kurumlardan biri artık kitle iletişim araçları ya da bir başka deyişle medyadır (Kaşka ve Erem, 2018: 62). Çocukluktan ergenliğe, ergenlikten yetişkinliğe geçen süre içerisinde çocuk birçok etkiye maruz kalmaktadır. Aile, çevre, okul ve medya çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişiminde çok önemli role sahiptir. Uzun yıllar televizyonun etkisine maruz kalan çocuklar günümüzde sosyal medyanın da etkisi altındadır.

Ailede Çocuk Bakıcısı Olarak Televizyon

Aile içerisinde ebeveynler televizyonu çocuğu oyalayan, avutan, eğlendiren bir destek mekanizması olarak değerlendirebilmektedir. Bu bağlamda televizyonun adeta bir bakıcı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Dolayısıyla ebeveynlerin kendileri olmadan çocuklarının zaman geçirebileceği yegâne bir araç olarak televizyonu değerlendirdikleri belirtilebilir. Bu durum çocuğun zihinsel anlamda belli başlı işlemleri yapamaması noktasında önem kazanmaktadır. Çünkü çocuk televizyonla tek başına kalabilmektedir. Çocuk aktarılan içeriğe doğrudan maruz kalmakta bu da belli başlı sorunlar üretebilmektedir.

Bazı çalışmalarda çocukların sadece %4'ünün ebeveynleri ile birlikte televizyon izledikleri vurgulanmaktadır. Başka çalışmalarda da genellikle aile üyelerinin çocukların ne izledikleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarının altını çizmektedir. Ülkemizde konu ile ilgili üst kurullar aracılığıyla çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak bu düzenlemelerin bilinçli ebeveynlerin sahip olabileceği yönlendirme kapasitesinden daha etkili olabileceği tartışmalıdır. Yine Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) işbirliğinde 2007 yılında başlatılan “Medya Okuryazarlığı” dersleri ile de bilinçli medya kullanımının sağlanması amaçlanmıştır (Temel, Kostak ve Çelikkalp, 2014).

Dört duvar arasında doğup büyüyen, dolayısıyla doğal çevre ile yeteri kadar etkileşim kuramayan ve özellikle çalışan anne-babaların çocuklarını sağlıklı olarak eğitmeleri ve yetiştirmeleri giderek zorlayıcı hale gelebilmektedir. Aile içerisinde ebeveynler bu zorluğu ortadan kaldırmanın yolu olarak televizyona çeşitli roller atfedebilmektedir. Dört duvar içinde büyüyen çocukları güvende tutmanın yolu olarak, bir kurtarıcı, bakıcı, oyalayıcı, zaman geçiştirici olarak televizyona büyük görevler düşebilmektedir. Anne-babaların çocuklarını beslenme ihtiyacını karşılarken dahi televizyondan yardım isteyebilmektedir. Melodik bir şarkı ya da ilgi çekici bir çizgi film aracılığıyla beslenme süreci sağlıklı biçimde sağlanabilmektedir. Benzer bir şekilde fiziksel etkileşim gerektiren etkinlikler yerine ebeveynler çocuklarını televizyon seyretmeye yönlendirme veya akıllı telefon ile oyalama yoluna başvurabilmektedir. Televizyon izlerken, televizyonun büyüü içinde çizgi film, reklam ve dizilere odaklanan çocuğu beslemek, çalışan ya da yorgun kentli anne-babalar için büyük bir kolaylık sağlayabilmektedir. Aile içerisinde anne ve babaların yani ebeveynlerin çocuk eğitimi ve çocuk yetiştirme gibi zorunlu, bir o kadar da ulvî görevlerini artık 'elektronik bakıcı' kimliği ile televizyona devrettiklerini söylemek mümkündür (Doğan ve Göker, 2012). Araştırmacılar, haberciler ve yazarlar arasında televizyonun çocuk bakıcılarının, anne ve babanın yerini aldığını söyleyenler pek çoktur. Hatta bazı araştırmalarda kitle iletişim araçlarının çocukların yeni aileleri olduğu belirtilmektedir (Tokgöz, 1979). Bu bakımdan kitle iletişim araçlarının toplumların en temel toplumsal kurum olan aile ile ikame ettiğini söylemek mümkündür.

Çocuklar televizyonla çok erken dönemlerinde tanışmaktadır. Çoğu kere anneler tarafından evde işlerini rahat görebilsinler diye televizyonun karşısına terk edilmekle başlayan televizyonda tanışıklık, yetişkinliğe ulaşınca kadar devam eder. İlk dönemlerinde bakıcı vazifesi gören televizyon ileriki dönemlerde çocuğun arkadaşı konumuna gelir (Büyükbaykal, 2007: 34).

Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olası Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun etkilerine yönelik kapsayıcı bir genelleme yapmak tam olarak mümkün değildir. Çocukların televizyondan etkilenme düzeyleri

ve biçimleri çeşitli faktörlere göre farklılık göstermektedir. Çocukların yaşları, gelişim özellikleri, ailelerin sosyal ekonomik ve kültürel sermayeleri, televizyonu izleme süresi, televizyonu izleme biçimi çocukların televizyondan nasıl etkileneceği hakkında çeşitli ipuçları sunabilmektedir.

Çocukların kitle iletişim araçlarından etkilenme düzeyleri özellikle izledikleri programların içerikleri yani televizyon aracılığıyla iletilen mesajların niteliğine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bütün bunlara rağmen televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini, olumlu ve olumsuz etkiler biçiminde sınıflandırılabilir. Çocuğun mikro nitelikte yakın çevresi dışındaki sosyal dünyayı tanınmasında ve hayatı anlamlandırmasında bir takım olumlu işlevler üstlenebilmektedir. Burada kritik olan temel unsurun televizyonun doğru ve bilinçli bir biçimde kullanılmasıdır. Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimine faydalı etkiler sağlayabilmektedir. Bilhassa okul öncesi dönem dikkate alınarak tasarlanan televizyon programları çocukların kelime hazinelerini ve iletişim becerilerini güçlendirebilmektedir. Bu çağda ölçülü ve kontrollü biçimde gelişimine uygun olan televizyon içeriklerine maruz kalan çocuklar daha fazla sıfat, eylem, isim bilgisine sahip olabilmektedir ve gelişkin bir sözcük dağarcığı ile iletişim kurabilmektedirler. Televizyonun çocuğun gelişimine yönelik olumlu etkilerinden bir diğeri de paylaşım etkisidir. Çocuk televizyon aracılığıyla edindiklerini diğerleriyle paylaşabilmektedir. Dolaylı da olsa bu şekilde sosyalleşmeyi olumlu düzeyde etkileyebilmektedir. (Büyükbaykal, 2007).

Çocukların akademik başarı düzeyleri ile televizyon izleme alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi irdeleyen bazı araştırmalarda televizyonun akademik başarıyı olumlu yönde etkileyebileceği ileri sürülmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde çocuk gelişimine uygun olan içeriklere maruz kalan çocukların okula hazırbulunuşlukları olumlu yönden etkilenebilmektedir. Ayrıca televizyon bilgilendirici bir araç konumuna dönüşebilmektedir. Çocuklar toplumsal yaşamın çeşitli düzeylerine yönelik bilgileri televizyon aracılığıyla elde edebilmektedir. Sayı sayma, şekil ve renk bilgisi, konuşma becerileri televizyon aracılığıyla geliştirilebilmektedir. Benzer biçimde çocukların sosyalleşme sürecinde idealize edilen sevgi, saygı, paylaşma, arkadaşlık gibi olumlu

değerleri televizyon aracılığıyla kazanmaları mümkün hale gelebilmektedir (Ünal ve Durualp, 2012: 93-104).

Televizyonun olası olumsuz etkilerini zayıflatmak için geliştirilen bazı stratejiler de televizyonun olumlu etkiler sağlamasına yol açabilmektedir. Bu noktada anne-baba aracılığı kavramına değinmek gerekir. Bu kavram ebeveynlerin çocuğun televizyon ile ilişkisine müdahil olmasına gönderme yapmaktadır. Ebeveynlerin çocukların televizyon izleme pratiklerine müdahil olmaları ve bu noktada yönlendirici tavırlar geliştirmeleri televizyonun etkilerini olumlu yönde dönüştürebilmektedir. Bu bakımdan anne ve babanın çocukla birlikte televizyon izlemeleri, tartışmalı ve açıklamalı etkileşimde bulunmaları ve kural koyarak sınırlandırıcı tutumlar sergilemeleri televizyonun etkilerini olumlu hale getirebilmektedir (Bağlı, 2003).

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Televizyon çocuklar tarafından kontrolsüz kullanıldığında olumsuz etkiler kendini gösterecektir. Okul öncesi dönemde çocuklar gerçek ve kurgu arasındaki farkı algılayamazlar. Televizyonda gördüklerinin gerçek dünyayı yansıttığına inanırlar. Bu nedenle televizyonda izledikleri her şeyin gerçek hayatta da olabileceğini düşünürler. Televizyonda karşılarında çıkan karakterlerin olağandışı güç ve yeteneklerinin kendilerinde de olabileceği düşüncesine kapılabilirler. Örneğin, çocuk kendisini “Örümcek Adam” ile özdeşleştirerek yüksek yerlerden atlama gibi tehlikeli davranışlar gösterebilir (Ünal ve Durualp, 2012: 98).

Toplumsal bir sorun olan şiddet günlük yaşamın her yerinde olduğu gibi televizyonda da karşımıza çıkmaktadır. Haberlerde, dizilerde, filmlerde ve hatta çizgi filmlerde şiddet içeren görüntülere rastlanmaktadır. Bu durum şiddetin sıradanlaşmasına, bireylerin şiddet karşısında duyarsızlaşmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte bu içerikler çocukların da televizyon izleyebildiği saatlerde yayınlanmaktadır. Televizyonda şiddet içeren programlarda, şiddetin veya belli bir suç türünün tüm detayları ile gösterilmesi bunların öğrenilmesine ve taklit edilmesine yol açabilir (Soysal, 2019: 183). Çocuğun karşısına çıkan karakterleri rol model aldığı ve televizyonda gördüğü davranışları benimsemesi göz önünde bulundurulduğunda saldırgan davranışlar ile karşılaşılabilir. RTÜK ve MEB'in birlikte yaptığı “TV

Program İçeriklerinin Çocuk ve Gençler Üzerindeki Etkileri” isimli araştırmadan elde edilen verilere göre; çocukların izlediği içeriklerdeki şiddet arttıkça daha fazla saldırgan davranış sergiledikleri gözlemlenmektedir. Bununla birlikte çocuklar düşmanlık duyguları beslenmekte, başkalarının çektiği acı ve eziyet karşısında duyarsızlaşmaktadırlar (Akt. Büyükbaykal, 2007: 39).

Bununla birlikte ölüm, çocuklara izledikleri şiddet temalı içeriklerde kötülerin cezalandırılması ve iyilerin kazanması için bir yöntem olarak gösterilmektedir. İşleyen ve İşleyen, (çizgi filmlerin anaokulu çağındaki çocuklar üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik çalışmasında çocuklar ile yapılan görüşmelerden örneklere yer vermiştir. Görüşmeye katılan bir çocuğun cümlelerini şöyle aktarmıştır: “Stella’da kötülerini öldürüyorlar. Elleriyle güçleri birleştirip ondan sonra canavarları öldürüyorlar...” Pek çok çizgi filmde ölüm temasına yer verilmektedir. Dolayısıyla bu içeriklerin ölümü sıradan bir durum haline getirdiği görülmektedir. Böylece çocuklar açısından ölüm kavramı farklı algılanmaktadır.

Televizyonun olumsuz etkilerinden bir diğeri ise çocukları birer tüketim toplumu bireyi haline getiriyor olmasıdır. Günümüzde çocuklar tarafından en çok tercih edilen çizgi filmler yalnızca kitle iletişim araçları ile sunulmamaktadır. Çizgi film karakterleri ve filme ait öğelere çocukların kullanacağı oyuncak, giyim ve kırtasiye ürünlerinde karşılaşılmaktadır. Çocukların hayatının her alanında yer alabilen kitle kültürü ürünleri oluşturulmaktadır. Bu ürünlerin tüketimi, ihtiyaçtan ya da fonksiyonundan değil, yalnızca bir gruba ait olma hazzından kaynaklanmaktadır (Sansarcı, 2017: 21-22). Karaman (2010: 72) çocukların tercihlerinin bu şekilde etkilenmesini *küresel çocuk tüketim kültürü* olarak ifade etmektedir. Çizgi film karakterleri birer tüketim nesnesi haline dönüşmektedir. Bu tüketim ürünlerinin zamanla modası geçecek ve yerlerini yenisi alacaktır. Bu döngü içinde üreticilerin hedefi yeni karakterler ile yeniden üretimi ve tüketimde sürekliliği sağlamaktır. Böylece çizgi film karakterleri ile bir popüler kültür oluşturulmaktadır.

Televizyonun çocuklar tarafından kontrolsüz kullanımı aile ilişkilerine de zarar verebilmektedir. Vaktinin çoğunu televizyon karşısında geçiren çocuk ailesi ile kaliteli zaman geçirememekte ve zamanla ailesinden uzaklaşmaktadır. Bu yönüyle

televizyonun kontrolsüz kullanımının aile fertleri arasındaki sohbeti azalttığı ve aile ilişkilerine zarar verdiği düşünülmektedir.

Televizyonun Çocuklar Üzerinde Rol Model Alma Etkisi

Televizyonun toplumlar ve bireyler üzerindeki etkileri ile ilgili bir diğer konu ise rol model alma etkisi ya da modelleme davranışıdır. Televizyon özellikle çocuklar ve gençler üzerinde rol model almayı olanaklı hale getiren tipler üretebilmektedir. Çocuklar, çocukluğun her aşamasında ve yetişkinlik aşamasına adım atarken rol modeli arayışına çok daha fazla girerler. Bu modeller kimi zaman aile üyeleri olabileceği de kimi zaman aile dışında bir tip olabilmektedir. Özellikle medyadaki karakterler ve kahraman statüsündeki tipler rol model alma davranışına her zaman daha fazla sahne olmaktadır.

Modelleme eğilimi sosyal öğrenme kuramında yer alan önemli bir öğrenme ilkesine işaret etmektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler diğerlerini örnek alarak ya da diğerlerini gözlemleyerek öğrenirler. Birey daha çok diğerlerini esas alarak ve diğerlerinin tecrübelerini dikkate alarak yani taklit ederek öğrenir. Taklitlerde ödül, ceza, takdir etme, övgü ve yergi gibi unsurlar önem kazanmaktadır. Bu kuram kitle iletişim araçlarının etkilerini açıklama ve anlamlandırma noktasında özel bir önem taşımaktadır. Çocuklar ve yetişkinler televizyon filmlerinden ve bu filmlerde öne çıkan karakterlerden modellemeler yaparak tutumlar, duygusal tepkiler ve yeni davranış biçimleri geliştirirler. Bu çerçevede özellikle sosyal öğrenme kuramının en temel kavramlarından birisi olan model alma veya modelleme oldukça kritiktir. Medya ve özellikle televizyon bağlamında modelleme, televizyon programlarında, özellikle dizi ve filmlerde başrol oyuncusu gibi önemli rolleri oynayan kişilik ve karakterlerin izleyiciler tarafından örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve modele benzeme çabası olarak tanımlanabilir. Modelleme, çocuk ve gençlerin sosyalleşmesi açısından önemlidir. Öğretici ve eğitici etkisi göz önüne alındığında televizyon sosyolojik açıdan bir sosyalleşme ajanı olarak kabul edilebilir (Erjem ve Çağlayandereli, 2006: 15-30).

Erjem ve Çağlayandereli'nin (2006), araştırmasına göre model alma davranışı açısından gençlerin %72'sinin (yaklaşık her üç gençten ikisinin) televizyon dizilerindeki belli karakterleri model aldıkları anlaşılmaktadır. Yerli dizilerdeki bu karakterler araştırma verilerine göre, liseli gençler için birer rol modeli oluşturmaktadır. Gençlerin daha çok olumlu özelliklere sahip (genel olarak fiziksel ve kişilik olarak) karakterleri modelledikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgu oldukça anlamlıdır. Televizyonun sosyalleştirici etkisi göz önüne alındığında 'iyi' karakterlerin örnek alınması ve beğenilmesi pedagojik ve istenilen bir davranıştır. Ancak, karakterlerin 'iyi' olarak tanımlanmaları görelidir. Bu çerçevede televizyon içeriklerinin sosyal bilimciler tarafından analiz edilmesi önem taşımaktadır.

Çocuğun her bakımdan yardıma ve başkalarına ihtiyaç duyduğu, güvene dayalı samimi ilişkiler arayışına girdiği ve aynı zamanda çevresinde karşılaştığı davranışların birçoğunu taklit ettiği dönem okul öncesi aşamada zirve noktasındadır. Bu dönemde çocukların rol modeller arayarak onları taklit ettiği birçok araştırma tarafından vurgulanmaktadır. Yine akademik nitelikteki araştırmalar bu çağda çocukların televizyon ile meşgul olma düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu belirtmektedir. Buradan hareket ederek televizyonun çocuğun modelleme yani rol model alma sürecinde oldukça kritik bir role sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bu çağda özellikle çizgi filmler çocuğun davranış değişikliklerinin gelişmesinde oldukça büyük bir paya sahiptir (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011: 281-297).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yönteminden, örneklemeden ve verilerin nasıl çözümlendiğinden bahsedilecektir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu araştırmanın analiz sürecinde içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Nitel araştırma insanı anlama ve eylemlerini yorumlamada kullanılmaktadır. Çeşitli veri toplama ve araştırma stratejileri bulunmaktadır (Güçlü, 2019: 17)

Nitel araştırma, belli bir bağlamın ve etkileşimin bir parçası olarak olayları kendi tekliğinde anlamlandırma çabasıdır. Bu anlayış kendi içinde bir sondu, bu yüzden gelecekte ne olacağını tahmin etmekle ilgilenmez fakat olayın geçtiği yerin doğasını anlamaya çalışır. Bu katılımcılar için orada olmak, hayatlarının neye benzediği neler olup bittiği, anlamların ne olduğu, dünyanın belli bir yerde neye benzediğiyle ilgilidir. Analiz, anlamın derinliğiyle uğraşmaktır (Merriam, 2013: 14).

Neuman'a göre nitel araştırma sürecinde yedi adımdan söz eder;

1. Konu seçimi
2. Odaklanma sorusu
3. Çalışmanın tasarlanması
4. Veri toplama
5. Verileri analiz etme

6. Verileri yorumlama
7. Başkalarını bilgilendirme

Nitel bir araştırmada, araştırmacı çoğunlukla veri toplama, verileri analiz etme ve yorumlama işlemine eş zamanlı yapar (Neuman, 2014: 22). Bu araştırmada da veri toplama, analiz ve yorumlama aşamaları beraber yürütülmüştür.

İçerik analizi diğer nitel araştırma tekniklerinden farklı olarak gözlem, görüşme, mülakat gibi yollarla veri toplamaktan ziyade, daha önceden elde edilmiş verilerin ve kayıt altına alınan materyallerin incelenmesini kapsamaktadır (Güçlü, 2019, s. 168). İçerik analizi çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik araç ve tekniklerin bütünüdür ve kontrollü bir yorum çabası gerektirir (Bilgin, 2006: 1). Kuckartz'a göre de içerik analizinde metni anlama, yorumlama ön plandadır ve kategorilerin araştırma malzemesinde geliştirilmesi çok önemlidir (Gökçe, 2019: 48).

İçerik analizi medya araştırmacıları tarafından sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. İçerik analizi medya içeriğini araştırma sürecinde önemli bir işleve sahiptir (Wimmer ve Dominick, 2007: 19).

3.1.1. Araştırmanın Örnekleme

Evren araştırmacının araştırma yapabileceği boyutun üzerindeyse örneklem üzerinden araştırma yapılması tavsiye edilir (Atabek, 2007: 10). Bu araştırmanın evreni de oldukça geniştir. Bu sebeple araştırma konusu bağlamında örneklem seçilirken dikkat edilmelidir. Örneklemin iki temel türü vardır; olasılıklı (tesadüfi) örneklem, olasılıksız örneklem (Merriam, 2013: 76). Nitel araştırmada örneklem seçimi genellikle tesadüfi değildir, amaca yöneliktir (Merriam, 2013: 16). Yıldırım ve Şimşek'e (2018: 118) göre amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünölen durumlar üzerine derinlemesine çalışmalar yapılabilmesine olanak sağlar. Dolayısıyla amaçlı örnekleme yöntemi olgu ve olaylar keşfedilmesi ve açıklanmasında faydalıdır.

Araştırmanın konusu çizgi filmde aile kurumunun nasıl sunulduğunun incelenmesi olması nedeniyle amaçlı örneklem seçimi tekniği kullanılarak Niloya çizgi filmi belirlenmiştir. Niloya isimli çizgi filmin tematik bir kanal olan TRT Çocuk'ta

yayınlanıyor olması, çocuklar tarafından ilgiyle izleniyor olması ve çalışmanın bağlamını belirleyen aile kurumuna dair veriler içermesi çalışmanın veri kaynağı olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

Çizgi filmde Niloya'nın şehir modern dünyadan kopmadan şehir hayatından uzak küçük bir kasabada ailesiyle yaşadığı günlük olaylar konu edilmektedir. Çizgi filmde Niloya'ya annesi, babası, abisi Murat, babaannesi, dedesi, arkadaşı Mete ve en yakın dostu olan kaplumbağası Tosbik eşlik etmektedir. Çizgi film 79 bölümden oluşmaktadır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Bu araştırma kapsamında 66 bölüm izlenmiştir. Çizgi filmlerin bölümlerine YouTube aracılığıyla ulaşılmıştır ve indirilerek arşivlenmiştir. Bu bölümlerin isim listesi Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Kapsamındaki Çizgi Film Bölümlerinin İsim Listesi

No	Bölüm Adı	No	Bölüm Adı
1.	Domates	34.	Karadeniz'de Bir Gemi
2.	Zambak	35.	Karınca Saygısı
3.	Hoh	36.	Ayak Zilleri
4.	Yumurta	37.	Bisiklet
5.	Kemençe	38.	Tırtıl Sürprizi
6.	Sahur	39.	Fındık Zamanı
7.	Gökkuşağı	40.	Karadeniz Orkestrası
8.	Yeni Araba	41.	Bahar Kokusu
9.	Hangi Renk	42.	Yıldız
10.	Süt	43.	Kitap
11.	Bakarsan Bağ Bakmazsa Dağ Olur	44.	Civciv Kardeşi
12.	Tiyatro	45.	Damlaya Damlaya Göl Olur
13.	Sıcak Soğuk	46.	Halı
14.	Sakarlığım Üstümde	47.	Ramazan Bayramı
15.	Komik Niloya	48.	İftar
16.	Karınca	49.	Çuval Yarışı
17.	Hikaye	50.	Niloya Kayıp
18.	Ayakkabı Bağı	51.	Civciv Annesi
19.	Tospik Aranıyor	52.	Soğan
20.	Sincaplar	53.	Arı
21.	Minik Ayı	54.	Sarı Yapraklar
22.	Hacivat ile Karagöz	55.	Kar
23.	Çok Şeker Yedim	56.	Misafir Mete
24.	Buzağı	57.	Anne Kaplan
25.	Balıklar Şekil Şekil	58.	Denizden Ne Çıkacak
26.	Niloya'nın Bahçesi	59.	Sıcak Bir Çorba
27.	Neşeli Kurabiyeler	60.	Yoğurt
28.	Havuç	61.	Çilek Reçeli
29.	Nehrin Ötesi	62.	Mutluluğun Resmi
30.	Afacan Kayalar	63.	Görünmez Hayvan
31.	Bu Ne	64.	Horon
32.	Bülbül Şarkısı	65.	Yıldızlar Yere mi Düştü
33.	Yuva	66.	Niloya 23 Nisan

3.1.2. Verilerin Çözümlemesi

Yıldırım ve Şimşek'e (2018: 238) göre, veri analizi için üç temel kavram önemlidir: "betimleme", "analiz" ve "yorumlama". Betimleme; elde edilen verilerin, araştırma problemine yönelik olarak ne veya neleri söylediğidir. Dolayısıyla betimleme ile "ne" sorusuna yanıt aranır. Analiz; elde edilen verilerde doğrudan görülmeyen, ancak kavramsal kodlamalar ve sınıflandırmalar aracılığıyla ortaya çıkan temaların anlamlandırılma sürecidir. Bu aşamada "neden" ve "nasıl" sorusuna yanıt aranır. Yorumlama ise; "ne anlama gelmektedir?" sorusuna yanıt aranır. Veri analizinde anlam her zaman ön plandadır.

Strauss ve Corbin (1990) iki tür veri analiz yöntemini önerir. Bunlar: betimsel analiz ve içerik analizi. Betimsel analiz, içerik analizine kıyasla daha yüzeyseldir. İçerik analizinde elde edilen veriler derinlemesine analiz edilir. Betimsel analiz kavramsal yapının önceden belli olduğu araştırmalar için daha uygundur. İçerik analizinde ise temalar önceden belli değildir, analiz sürecinde ortaya çıkar. İçerik analizinde kodlama, kavram, kategori (tema) sıkça kullanılan terimlerdir. İçerik analizinde elde edilen veriler dört aşamada analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018):

- Verilerin kodlanması
- Temaların bulunması
- Kodların ve temaların düzenlenmesi
- Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

Araştırmada kullanılan içerik analizinde yöntemle bağlı genel geçer standartlar yoktur. Fakat bu içerik analizinin rastgele kullanılacağı anlamına gelmez. İçerik analizi araştırmacının niteliklerine, yorumlamasına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu noktada araştırmacıya esneklik sağlamaktadır. Hsieh ve Shannon (2005) içerik analizini metin verilerinin öznel bir biçimde yorumlanması için kodlama, tema ya da kalıplar aracılığıyla metnin sistematik biçimde sınıflandırması süreci olarak görmektedir (Hsieh ve Shannon'dan aktaran Güçlü, 2019: 168). Araştırma sürecinde elde edilen ham veriler kavramsal kategorilere ayrılmaktadır ve temalar ya da

kavramlar oluşturulmaktadır (Neuman, 2014: 663). İçerik analizindeki bulgular, araştırmacının kullandığı kategoriler ve tanımlar ile sınırlıdır (Wimmer ve Dominick, 2007: 25).

Araştırma kapsamında öncelikle araştırmaya konu olan veriler belirlenmiştir. Araştırmanın bağlamını aile kurumunun oluşturması sebebiyle izlenen 66 bölümde aile ile ilgili veriye rastlanmayan bölümler tespit edilerek araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Bir sonraki aşamada ise bölümler tekrar izlenerek çeşitli temalar oluşturulmuştur. Bu aşamada araştırmanın konusu kapsamında daha önce yapılmış çalışmalar detaylı incelenmiş, alanyazın taraması yapılmıştır. Sonraki aşamada ise belirlenen çizgi film bölümleri oluşturulan temalar göz önünde bulundurularak tekrar izlenerek analiz edilmiştir. İçerik analiziyle oluşturulan 8 ana tema ve alt temalar aşağıdaki gibidir:

1. Aile birliğine önem
2. Aile içi sevgi-saygı
3. Aile içi güven
4. Aile içi yardımlaşma
5. Aile içi sorumluluk
6. Değerler öğretimi
 - a. Milli değerlerin öğretimi
 - b. Dini değerlerin öğretimi
7. Kültür aktarımı
 - a. Karadeniz yöresel kültürü aktarımı
 - b. Sözlü kültür unsurları
8. Aile içinde toplumsal cinsiyet roller

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NILOYA'DA AİLE KURUMUNUN SUNUMU

Bu başlık altında öncelikle araştırmanın örnekleme olarak belirlenen Niloya adlı çizgi film ve Niloya'nın ailesi anlatılacaktır. Ardından Niloya'da aile kurumunun nasıl ve hangi biçimlerde sunulduğu oluşturulan temalar altında detaylı incelenecektir.

4.1. Niloya Çizgi Filminin Tanıtımı

Niloya, okul öncesi yaş grubu için, özel olarak tasarlanmış, Yumurcak TV And Dhx Media'nın yerli çizgi film projesidir. 2009 yılında ilk yapımına başlanmıştır. Şu an TRT Çocuk'ta yayınlanmaktadır. Niloya, tamamen Türk Stüdyoları tarafından hazırlanmakta olan ve 3-6 yaş grubunu hedefleyen bir yapımdır. Senaryosu yapımcısı da olan Arzu Demirel Birinci'ye, müzikleri ise Merve İhlamur'a aittir. Senaryo, özel danışman ekibi, pedagoğ ve eğitim uzmanlarının denetiminde hazırlanmaktadır. Yönetmenliğini ise Metin Çam üstlenmektedir. Niloya, Ocak 2014'te yayınlanmaya başladığında Medya Etik Konseyi tarafından televizyon yayıncılığı kategorisinde Aile-Çocuk Etik Ödülü'ne değer görülmüştür. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>).

TRT Çocuk, TRT'nin 24 saat yayın yapan çocuklara yönelik kanalıdır (https://tr.wikipedia.org/wiki/TRT_%C3%87ocuk). Pedagojik formasyon sahibi yapımcı ve yönetmen kadrosu ile yapılandırılmıştır. Türkiye'de kamu hizmeti anlayışına sahip tek kanal TRT'dir. Bu anlayış kapsamında; TRT bünyesinde gerçekleştirilen tüm yayınlar milli birlik ve bütünlüğün devamlılığını desteklemektedir. Bununla birlikte halkı temel hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlendirmeyi ve halkın eğitim, kültür, sanat ve bilgilendirilme gereksinimini karşılamayı amaçlamaktadır. Demokratik hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda

tarafsız, laik bir şekilde hazırlanmaktadır (Akgüner, 1998: 288). Bu anlayış toplumun tümünü yayın politikasında içermeyi amaçlarken, hedef kitlesi de toplumun tümüdür (Saraç, 2018: 46).

Resim 1. Niloya Çizgi Filmi

Niloya, eğitici yönüyle aileler tarafından en çok tercih edilen çizgi filmlerdendir. Niloya’da sosyal ilişkiler, toplum içindeki kurallar ele alınmaktadır. Niloya karakteri ismini, annesinin Nil babasının Oya istemesi sonucunda dedesinin uzlaşma sağlamak amacıyla o zaman Niloya olsun demesi üzerine almıştır. Niloya geniş ailesiyle birlikte hayali bir Karadeniz kasabasında yaşamaktadır.

Niloya çizgi filminde bir ana karakter, on altı yan karakter bulunmaktadır. Ana karakter olan Niloya 5 yaşlarında bir kız çocuğudur. Yan karakterlerden dokuzu çocuk, dördü yetişkin, ikisi yaşlı ve biri (Tospik) hayvandır. Yan çocuk karakterlerden Niloya’nın abisi Murat ve dört erkek arkadaşı 6-10 yaşları arasındadır. Bu çocuklar okula gitmektedir. Niloya’nın en yakın arkadaşı Mete, Mine ve Elif ise 4-5 yaşlarındadır ve henüz okula gitmemektedir. Ayşecik ise Mete’nin kız kardeşidir ve yaşı 1-2 arasındadır. Yan yetişkin karakterlerden ikisi Niloya’nın anne ve babasıdır. 30-40 yaş arasında oldukları gözlemlenmektedir. Diğer iki yetişkin karakter ise Mete’nin annesi Fatoş teyze ve babası Hasan amcadır. Onların yaşları da Niloya’nın annesi ve babası gibi 30-40 olarak tahmin edilmektedir. Niloya’nın babasının çiftçilikle uğraştığı görülmektedir. Mete’nin babası ise değirmende çalışmaktadır. Niloya’nın annesi ve Fatoş teyze ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Yan yaşlı karakterler ise Niloya’nın babaannesi ve dedesidir. 60-70 yaş aralığında oldukları tahmin edilmektedir. Dede baba ile birlikte çiftçilik ile uğraşmaktadır. Babaanne ise çalışmamaktadır. Yetişkin ve yaşlı karakterlerin eğitim durumları ile ilgili herhangi bir

bilgi yoktur. Son karakter olan Tospik ise bir kaplumbağadır ve Niloya'nın çok sevdiği dostudur. Niloya'nın rahatlıkla taşıyabileceği büyüklükte ve ağırlıktadır. Hemen hemen her bölümde Niloya'nın yanında görülmektedir.

Çizgi filmdeki tüm karakterlerin yaşlarına göre normal boy ve kiloda oldukları görülmektedir. Tüm karakterlerin gözleri oldukça iridir. Bu görüntünün 3-6 yaş grubu olan hedef kitle için daha ilgi çekici olacağı düşünülerek tercih edildiği tahmin edilmektedir. Baba anneden, dede babaanneden, Hasan amca Fatoş teyzeden az bir farkla uzundur. Babaanne ve dedenin biraz kilolu olması sempatik, "tonton" yaşlı imajına uygundur. Baba ve Hasan amcanın bıyıkları, dedenin beyaz sakalları geleneksel baba ve dede görünümü destekler niteliktedir. Bununla birlikte babaannenin eteği, yeleği ve başörtüsü de geleneksel kadın görüntüsünü destekler niteliktedir.

Çizgi filmde ana karakter Niloya ve vaktinin çoğunu beraber geçirdiği arkadaşı Mete dışındaki karakterlerin kıyafetleri değişmemektedir. Niloya için genellikle elbise ve etek, nadiren tulum tercih edilirken; Mete için her zaman pantolon ve tişört tercih edilmektedir.

4.2. Niloya'nın Ailesi

Niloya hayali bir Karadeniz kasabasında annesi, babası ve abisi ile birlikte yaşamaktadır. Babaannesi ve dedesi ise yine aynı kasabada evlerine yakın başka bir evde yaşamaktadır. Kasaba ailelerinde, evlenen çiftler genellikle erkeğin ailesinin evinde otururlar, ayrı bir evde yaşamak istediklerinde ise aile evine çok yakın bir yer seçilir (Sayın, 2020: 88). Bu yönüyle Niloya'nın ailesinin kasaba ailesine uygun bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte Niloya'nın ailesi büyüklük bakımından geleneksel geniş aile değil, çekirdek aile türüne dahil edilebilir. Çekirdek aile anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan sosyal bir birimdir (Sayın, 2020: 53)

Resim 2. Niloya

Niloya 2009 yılında doğmuştur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). İsmi, annesinin Nil, babasının Oya istemesi sonucunda dedesinin bir orta yol bulmak amacıyla o zaman herkes mutlu olsun, Niloya olsun demesi üzerine almıştır. Niloya hayali bir Karadeniz kasabasında, mutlu bir aile hayatı yaşamaktadır. Çizgi filmin akışı içerisinde Niloya abisi Murat, arkadaşı Mete ve dostu Tospik ile her gün oyunlar oynayarak yeni şeyler öğrenmektedir ve keşfetmektedir. Merak ettiği, yalnız yapamadığı her şeyi büyüklerine danışmaktadır, onların yardımını istemektedir. İp atlamayı, sekseği, saklambacı ve bebeklerle oynamayı çok sevmektedir (<https://www.niloya.com/Karakterler/Niloya>).

İri gözlü, fındık burunlu, sevimli Niloya'nın ağız göz hizasına kadar uzatılarak mutluluk ifadesi vurgulanmaktadır. Saçları her zaman iki yandan toplanmış, pembe tokalar ile süslenmiştir. Kıyafetleri de çoğunlukla pembe ya da kırmızı renktedir. Kıyafet türü olarak genellikle elbise tercih edilmektedir. Araştırma kapsamında izlenen bölümlerde yalnızca birkaç kez tulum giydiği görülmektedir.

Resim 3. Niloya'nın Abisi (Murat)

Niloya'nın abisi olan Murat 2007 yılında doğmuştur, yani Niloya'dan 2 yaş büyüktür (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Boyu Niloya'dan biraz uzundur. İki kardeş birbirini çok sevmektedir. Murat okula gitmektedir, eve gelince ödevlerini yapmaktadır, sonra kardeşi ve arkadaşlarıyla birlikte keyifli oyunlar oynamaktadır. Top, misket ve arabalarla oynamayı, fındık toplamayı çok sevmektedir. Yaşadıkları yer bir kasaba olduğu için çoğunlukla dışarıda vakit geçirmektedirler (<https://www.niloya.com/Karakterler/Murat>).

Resim 4. Niloya'nın Annesi

Niloya'nın annesi ise 1976 doğumludur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Annenin ismi bilinmiyor. Uzun boylu, zayıf görümlü ve kısa saçlıdır. Kıyafet türü olarak etek, bluz ve yelek tercih edilmiştir. Böylece geleneksel bir anne figürü olarak sunulmuştur. Belinde her zaman mutfak önlüğü vardır. Anne bu önlüğü ev içinde de ev dışında da hiç çıkarmaz. Bu detay toplumsal cinsiyet rollerini destekler niteliktedir. Yemek yapma, temizlik gibi ev içi işleri her zaman annenin yaptığı görülüyor. Bunun dışında ücretli bir işte çalışmadığı göze çarpmaktadır. Anne her zaman güler yüzlüdür ve çocukları ile çok ilgilidir. Pedagojik yöntemlerle çocuklara yaklaşmaktadır. Bu yönüyle modern bir anne olarak karşımıza çıkmaktadır (<https://www.niloya.com/Karakterler/Anne>).

Resim 5. Niloya'nın Babası

Baba 1974 doğumludur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Eşinden iki yaş büyüktür ve biraz uzundur. Bu durum kadının erkekten küçük ve kısa olması hakkındaki cinsiyetçi anlayışı desteklemektedir. Kıyafet türü olarak gömlek ve pantolon tercih edilmektedir. Niloya'daki bıyıklı baba görüntüsü geleneksel baba figürü ile örtüşmektedir. Baba çiftçilik ve balıkçılık ile uğraşmaktadır. Bahçe işleri, tamir işleri, balık tutma ve araba kullanmak gibi ev dışındaki işleri babanın üstlendiği görülmektedir. Çocuklarını çok seven ve ilgili bir baba olarak sunulmaktadır (<https://www.niloya.com/Karakterler/Baba>).

Resim 6. Niloya'nın Babanesi

Babaanne ise 1952 doğumludur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Orta boylu, hafif kilolu, her zaman güler yüzlü “ton ton” babaanne ailesini çok sever. Torunları ile vakit geçirmeyi, onlara masallar anlatmayı, bahçe işleri ile uğraşmayı çok sever. Kıyafet türü olarak etek, bluz, yelek ve başörtüsü tercih edilmiştir. Bu görüntü ile geleneksel bir babaanne figürü çizilmiştir.

Resim 7. Niloya'nın Dedesi

Dede ise babaanneden iki yaş büyük, 1950 doğumludur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Dede de babaanne gibi orta boylu, hafif kiloludur. Beyaz sakalları ve bıyıkları fiziksel olarak Türkiye'de geleneksel dede imajı ile uyumludur. Bilgi ve deneyimleri ile aile fertlerine, çevresine yol gösterir.

4.3. Niloya'da Aile Kurumuna İlişkin Değerler

4.3.1. Aile Birliğine Önem

Ailenin birliği aile içinde bebeğin doğduğu andan itibaren öğrendiği değerlere bağlıdır. Aile birliğini kuvvetlendirecek başlıca değerler sevgi, saygı, güven, sabır, fedakârlık, sorumluluk, hoşgörü ve empatidir. Bu değerlerin gözetildiği bir ailede büyüyen çocuğun kişiliği elbette bu yönde şekillenecektir. Yaşadığı topluma da bu yönde fayda sağlayacaktır. Aile toplumun temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla aile birliğine gösterilen önem, bireye ve topluma gösterilen önemi ifade etmektedir.

Çizgi filmde aile birliği sıkça vurgulanan bir değerdir. Niloya'nın anne, baba, abi, dede ve babaanneden oluşan geniş ailesinin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu görülmektedir. Aralarındaki sevgi, saygı, güven, hoşgörü üzerine kurulan ilişki her bölümde dikkat çekmektedir.

“Yuva” adlı bölümde Niloya'nın odasının camının önünde bir kuş yuvası olduğunu görür. Heyecanla annesine gösterir. Annesi de onun bir kuş yuvası olduğunu söyler. Kuşların yuvasının olması Niloya'yı çok şaşırtır. Anne her canlının bir yuvası

olduğunu söyler. Niloya kendi yuvasının neresi olduğunu sorar, annesi de kendisinin bulmasını ister. Niloya bölüm boyunca kendine yuva arayışı içinde olur. Kendisine bahçede bir çadır kurar ve yuvasının orası olduğunu düşünür. Sonra çadırdaki yalnız çok sıkıldığını fark eder. En sonunda yuvasının neresi olduğunu anlar. Ailesinin yanına gider ve “Anne sonunda yuvamı buldum.” der. Evini göstererek “Benim yuvam burası. Annemin, babamın, abimin olduğu yer, evimiz.” der. Bu içerikte yuva ile aile birliğinin önemine değinilmiştir. Yuva ailenin bir arada olduğu yerdir. İnsanın yuvası ile arasında duygusal bir bağ vardır. Yalnızca orada kendisini huzurlu ve güvende hisseder.

“*Halı*” adlı bölümde Niloya el dokuması bir halı görür. Halının üstünde çok güzel resimler olduğunu düşünür. Dedesi “...bu halıyı annen dokudu. O resimde annenin bir hayali, bir dileği gizli. Biliyor musun, eskiden genç kızlar hayallerini halıya dokurlardı.” der. Niloya annesinin bu halıya dokuduğu hayali çok merak eder. Annesine sorar fakat annesi kendisinin bulmasını ister. Niloya bir taraftan annesinin hayalini düşünürken diğer taraftan kendi hayalini bir halıya dokur. Aile resimlerini dokuduğu halıyı annesine gösterir. Aralarında geçen konuşma şu şekildedir:

N: Dileğini bulamadım ama bak sana çok güzel bir halı dokudum.

A: Halıyı benim için mi dokudun?

N: Evet, içine de ailemizi koydum. Tospik de burada. Ben de dileğimi dokudum. Hepimiz birlikteyiz.

A: Niloya kızım bu çok güzel. İşte şimdi halıya dokuduğum dilek gerçek oldu.

N: Neydi ki dileğin?

A: Sizin gibi tatlı çalışkan ve başarılı evlatlar istemiştim.

N: Canım annem...

A: Canım yavrum...

Resim 8. Niloya'nın dokuduğu halı

Niloya ve annesi arasında geçen bu konuşma çizgi filmde aile birliğine verilen önemi vurgulamaktadır. Çizgi filmde yemeklerin her zaman birlikte yenmesi de aile birliği mesajını destekler niteliktedir. Yemekler zaman zaman Niloya, abi, baba, anneden oluşan çekirdek aile olarak, zaman zaman babaanne ve dedenin de içinde olduğu geniş aile olarak yenmektedir. Sohbet ve gülüşmeler eşliğinde yemeklerin yendiği sofranın görüntüsünün çizgi filmde sunulan aile birliği iletisini güçlendirdiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Çizgi filmin çeşitli sahnelerinde görüldüğü üzere evin bazı yerlerinde aile fotoğrafları yer almaktadır. Örneğin “*Domates*” adlı bölümde (3:02) Niloya ve çekirdek ailesinin yaşadığı evin koridorunda dede ve babaannenin fotoğrafının asılı olduğu görülmektedir. “*Anne Kaplan*” adlı bölümde (1:02) Niloya'nın yatağının yanında dedesi ve abisi ile olan bir fotoğraf yer almaktadır. Benzer bir fotoğrafın evin oturma alanında dolabın üstünde de yer aldığı “*Sakarlığım Üstümde*” (3:07) adlı bölümde görülmektedir. Evin çeşitli yerlerinde aile fotoğraflarının yer alması aile birliğine verilen önem ile ilişkilendirilmiştir.

Resim 9. Niloya'nın odasındaki aile fotoğrafı

Resim 10. Koridordaki aile fotoğrafı

4.3.2. Aile İçi Sevgi-Saygı

Çizgi filmde sevgi ve saygı değerine sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Niloya ailesine, arkadaşlarına, hayvanlara, doğaya karşı sevgisini gösteren bir çocuktur. Aile içinde bu sevgi bağı oldukça önemlidir. Çizgi filmde sevgi değeri değerlendirmesi için sevgi sözcükleri kullanma, sarılma, öpme gibi davranışlar esas alınmıştır.

Resim 11. Aile sevgisi

“*Sıcak bir çorba*” adlı bölümünün intro kısmında Niloya, Murat ve baba hasta anneye kahvaltı hazırlarken Niloya’nın söylediği şarkı şu şekildedir:

“Bizim evin bacasından
Sıcacık sevgi tüter
Çünkü biz bir aileyiz
Herkes birbirini çok sever
Canım annem biraz üşütmüş
Dinlenmesi gerekli
Şimdi sıcak bir çorba yapmalı
Gözlerinin içine bakmalı”

Çizgi filmde aile fertlerinin birbirine olan sevgisi sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu içerik de aileye sevgi değerine örnek olarak gösterilebilir. “*Yeni Araba*” adlı bölümde Niloya babası ve dedesini bahçede eski eşyaları düzenlerken görür ve koşarak yanlarına gider. “Baba, babacığım” diyerek babasına sarılır. Babası da “tatlı kızım benim” diyerek yanıt verir. Ardından “dede, canım dedem” diyerek dedesine gider. Dedesi de “canım

yavrum benim” diyerek sevgiyle sarılır. Bölümün devamında baba ve dede Niloya için eski eşyalardan bir araba yapar. Buna çok mutlu olan Niloya “canım babam canım dedem çok teşekkür ederim sizi çok seviyorum” diyerek teşekkür eder.

“*Hangi Renk*” adlı bölümde Niloya annesine bir resim yapar. Anne bu resmi evin oturma alanının duvarına asar. Sonra Niloya’yı kucağına alır. “Canım kızım benim, resmin çok güzel olmuş teşekkür ederim.” diyerek öper. Bu bölümde Niloya annesine olan sevgisini ona bir resim yaparak ifade etmek ister. Annesi de Niloya’yı kucaklayıp öperek sevgisini gösterir.

Resim 12. Annenin Niloya’ya teşekkürü

“*Hoh*” adlı bölümde (0:40) Niloya annesine sevgisini ifade eden bir şiir yazar ve annesine okur. Şiir şu şekildedir:

“Evimize neşe katar
Nefis yemekler yapar
Mis gibi kokar
Benim annem canım annem”

Yine aynı bölümde Niloya’nın abisi Murat için de yazdığı şiirin sözleri de şu şekildedir:

“misket oynar
maç yapar
topu hep ağaca kaçar
canım abim benim”

Niloya'nın ailesine duyduğu sevgiyi zaman zaman onlar için şiir yazarak gösterdiği görülmektedir.

“*Soğan*” adlı bölümde (1:20) Niloya annesi ve babaannesini gözleri yaşlı görür. Fakat bunun soğan doğradıkları için olduğunu anlayamaz, onların üzgün oldukları için ağladıklarını düşünür. Onların yüzünü güldürmek için çeşitli oyunlar, gösteriler yapar. Gerçekten de annesini ve babaannesini güldürmeyi başarır. Gözlerindeki yaşın sebebinin soğan olduğunu öğrendiğinde ise çok şaşırır. Bu bölümde Niloya'nın annesi ve babaannesini güldürmek için gösterdiği çaba aile içerisinde sevginin sunumuna yönelik güçlü bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Ufak ve Yorulmaz (2022: 104)'ın Niloya çizgi filmini değerler açısından inceledikleri çalışmaya göre Niloya'da sevgi değeri en çok tekrarlanan üçüncü değer olmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgularda sevgi değerinin seyredilen yirmi bölümün dokuzunda on dört kez tekrarlandığı bilgisine yer verilmiştir. Çalışmada en sık tekrarlanan değer yardımseverlik, ikinci değer ise nezaket olmuştur.

Çizgi filmde aile içinde saygı vurgulanarak öne çıkarılan bir diğer aile değeridir. Ailenin tüm fertlerinin birbirine saygı gösterdiği dikkat çekmektedir. “*Ramazan Bayramı*” isimli bölümde (01:12) Niloya ve abisi Murat aile büyüklerinin elini öperek bayramını kutlar. Bu bir saygı göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Çizgi filmde yemeklerin bazen anne baba ve çocuklar olarak bazen de dede ve babaanne ile birlikte yendiğinden bahsedilmiştir. Çekirdek aile olarak yenen yemeklerde anne ve baba masanın başındaki sandalyede, çocuklar ise yanlardaki sandalyede yemek yemektedir. Dede ve babaanne ile yemek yendiğinde ise, dedenin masanın başındaki sandalyeye oturması dikkat çekmektedir. Bu durum büyüklere gösterilen saygının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda bu örnek ile içerisindeki statünün sıralanışını da ortaya koymaktadır. Yaşa dayalı farklılaşmanın saygı temelinde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Türk aile yapısı içerisinde yaşlı bireylere gösterilen saygı genel anlamda Niloya'nın özellikle dedesi babaannesini ile olan ilişkilerin neredeyse tamamında izleyiciye aktarılmaktadır.

Resim 13. Yemek sofrası

Çizgi filmde aile içinde izin isteme ve büyüklerin sözünü dinleme davranışları da birer saygı göstergesi olarak kabul edilmiştir. Niloya'nın eylemlerini annesinden ya da yanındaki büyüklerinden izin alarak gerçekleştirmesi dikkat çekmiştir. Örneğin “*Kemençe*” adlı bölümde (1:01) duvarda asılı olan kemençeyi almak için annesinden izin ister. “*Çilek Reçeli*” adlı bölümde (2:46) Niloya arkadaşları ile tepelere papatyaları görmeye gitmek için izin ister. “*Yıldızlar Yere Mi Düştü*” isimli bölümde (1:17) Niloya akşam saatlerinde bahçede yıldızları seyrederken annesi “Niloya kızım hadi artık eve gel” diye seslenir. Niloya da “hemen geliyorum anne” diyerek yanıt verir ve hemen eve girer. “*Bülbül Şarkısı*” adlı bölümde iyileştirmek üzere yaralı bir kuşu eve alırlar. Baba kuş iyileşince onu kendi doğasına bırakmak gerektiğini söyler. Niloya bunu hiç istemediği halde babasının sözünü dinler ve kuşu doğasına bırakırlar. “*Nehrin Ötesi*” adlı bölümde Niloya nehrin diğer tarafını merak eder ve oraya gitmek üzere koşar. Annesi “Niloya kızım, öteye gitme yanımda dur.” der. Niloya hemen durur ve “Peki anneciğim.” der. Bu ilişki örnekleri aile içerisinde büyüklere saygının bir ifadesi olarak değerlendirilebilir.

4.3.3. Aile İçi Güven

“*Görünmez Hayvan*” adlı bölümde Niloya bahçede bir bukalemun görür. Fakat bukalemun sürekli renk değiştirdiği için bir görünüp bir görünmez. İlk defa karşılaştığı bu hayvandan abisi Murat'a bahseder ve göstermek ister. Fakat Murat bir türlü bukalemunu göremez. “Yanlış görmüşsündür Niloya ben öyle bir hayvan olduğunu sanmıyorum” diyerek Niloya'ya inanmaz. Bu durumdan annelerine bahsederler. Anne “...belki de gerçekten görüyordur, anlamının bir yolu var bununla hayvanın fotoğrafı çekmek” diyerek bir fotoğraf makinesi getirir. Niloya her yerde hayvanın fotoğrafını

çekmeye çalışır fakat bir türlü çekemez. Niloya'yı çok üzgün gören babası Niloya'nın yanına gider ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

B: Canım kızım niye üzgünsün böyle

N: Bugün görünmez bir hayvan gördüm baba, ama kimseye gösteremedim, fotoğrafını da çekemedim.

B: Daha gün bitmedi Niloya, belki fotoğrafını çekersin.

N: Bana inanıyorsun değil mi baba?

B: Elbette kızım.

Tam o sırada bukalemun tekrar ortaya çıkar ve baba hayvanı yakalar. Niloya'ya bukalemunun renk değiştirebilme özelliğini anlatır. Ardından hem bukalemunun fotoğrafını hem de kendisini Murat'a gösterir. Murat "haklıymışsın Niloya..." diyerek kardeşinin aslında baştan beri doğru söylediğini kabul eder. Bu bölümde ebeveynlerin çocuğun sözüne güven duygusu vurgulanmaktadır. Benzer bir örnek olarak "*Afacan Kargalar*" adlı bölümde (1:55) Niloya ailesi ile birlikte fındık toplar. Niloya fındık çuvalının tamamını doldurur ve bunu ailesine göstermek ister. Niloya ailesinin yanına gittiği anda kargalar çuvalın içindeki fındıkları alır, kaçar. Çuvalın yanına geldiklerinde çuvalın devrildiğini ve içinin boşaldığını görürler. Niloya buna çok üzülür. "Anne, baba, abi daha az önce çuvalın içi fındık doluydu doğru söylüyorum." diyerek doğru söylediğine ikna etmek ister. Baba "Tabii ki doğru söylüyorsun kızım, biz sana inanıyoruz." diyerek ona duyduğu güven duygusunu ifade eder.

"*Bisiklet*" adlı bölümde baba Niloya ve Murat'a birer bisiklet alır. Niloya'nın bisiklet sürme becerisi tam olarak gelişmediği için babası hep arkasında durur. Yavaş yavaş öğrendiğini düşünen baba biraz geride kalır ve Niloya'yı uzaktan takip eder. Babasından uzaklaştığını fark eden Niloya korkar ve aralarında şöyle bir konuşma gerçekleşir:

N: Baba, babacığım neredesin?

B: Ne oldu kızım?

N: Baba bırakma beni, korkuyorum.

M: Bu bisiklet dört tekerlekli düşmezsin Niloya.

B: Merak etme kızım sen alışana kadar yanında olacağım.

Bu içerikte baba çocuğun ihtiyaç duyduğu anda yanında olacağını hissettirerek güven duygusunu pekiştirmektedir.

Resim 14. Niloya bisiklet sürüyor

Güven ile ilgili içerikler değerlendirildiğinde güvenin tüm aile üyeleri arasında yerleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Güven ilişkisinin hem yatay hem de dikey yönde tüm ilişkilere yansıdığı anlaşılmaktadır. Güven hem aile büyüklerinin çocuklara karşı geliştirdiği hem de çocukların aile büyüklerine yönelttiği bir duygu biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumu bir arada tutan güven gibi bir duygunun aile içinde elzem bir duygu biçimi olduğu film boyunca anlaşılmaktadır.

4.3.4. Aile İçi Yardımlaşma

Çizgi filmde aile içi ilişkilerde yardımlaşma ve yardımseverlik ile ilgili bulgulara sıklıkla rastlanmaktadır. Yardımlaşma bazen aile kardeşler arasında yardım, bazen aile büyüklerine yardım, bazen de aile büyüklerinin çocuklara yardımı şeklinde gösterilmiştir. Böylece aile içi yardımlaşmanın önemi ve sıklıkla vurgulanmıştır. Yardımı alan kişinin her zaman teşekkür ederek karşılık vermesi dikkat çekmiştir. Aile içi yardımlaşma eylemlerinin nezaket içerisinde gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

“*Niloya Kayıp*” adlı bölümde Niloya proje ödevini yetiştiremeyen abisine yardım etmek üzere gece uyumayarak bir maket ev tasarlar. Abisi bu durumu fark ettiğinde “...canım kardeşim benim, bana yardım etmek için proje ödevime çalışıyormuş.” diyerek duygulanır. “*Misafir Mete*” adlı bölümde ise Niloya, misafirleri ağırlarken

annesine yardım eder. Bunun sonucunda annesi Niloya'ya teşekkür ederek bir kurdele hediye eder. “*Karınca*” adlı bölümde Niloya karıncaların çalışkanlığından etkilenecek çalışkan olma kararı alır. Mutfak işleriyle ilgilenen annesine gidip “ben çalışkan karınca Niloya, anne karıncaya yardıma geldim” der. Annesi de “öyle mi, çok memnun oldum sevgili karınca, bana şu tabakları verebilirsin” der. Bir taburenin üstüne çıkararak annesine tabakları verir, annesi de dolaba yerleştirir. Bu işi bitirdiklerinde anne “çok teşekkür ederim tatlı karınca, sayende işim çabucak bitti” der ve Niloya'yı öper.

Resim 15. Niloya annesine yardım ediyor

Resim 16. Teşekkür ederim tatlı karınca

“*Zambak*” adlı bölümde Niloya babaannesinin zambak toplamak istediğini fakat bacakları ağrıdığı için ormana gidip toplayamadığını duyar. Niloya babaannesinin bu isteğinin yerine gelmesi için ona yardım etmek ister. Abisi ve Mete ile ormana giderek zambak toplar. Yine aynı bölümde dede ahırda başka işleri olduğundan yavru keçi ile ilgilenmeleri için torunlarından yardım ister. “*Denizden Ne Çıkacak*” adlı bölümde baba Niloya ve Murat balık tutmak üzere tekne ile denize açılır. Bölümün sonunda baba çocuklara sarılır ve ”benim akıllı güçlü çocuklarım, bugün gerçekten bana çok yardımcı oldunuz, size çok teşekkür ederim” der.

“*Niloya'nın Bahçesi*” adlı bölümde Niloya koşarak bahçede çalışan anne ve babaannesinin yanına gider. “Anne, babaanne! Size yardım edebilir miyim? Ben çok yardımsever biriyim. Mutlaka büyüklerime yardım etmeliyim” der. Bu içerikte büyüklere yardım etme mesajı doğrudan iletilmiştir. Çizgi filmde bu içerikler aracılığıyla aile içinde yardımlaşma ve yardımseverlik duygusu pekiştirilmiş olmaktadır.

Ufak ve Yorulmaz'ın (2022: 104) çalışmasında da Niloya'da yardımseverlik değerinin en sık tekrarlanan değer olduğu ortaya çıkmıştır. Yardımseverlik değerinin seyredilen yirmi bölümün on yedisinde yirmi yedi kez tekrarlandığı çalışmanın bulgularındandır. Ufak ve Yorulmaz çizgi filmlerde yardımseverlik değerinin öne çıktığını vurgulamaktadır. Ufak ve Yorulmaz'ın çalışmasında yardımlaşma değeri tüm karakterler arasında değerlendirilirken bu çalışmada yalnızca aile arasındaki yardımlaşmaya yönelik iletiler değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada yardımlaşma içerikleri aile içinde bireylerin isteyerek severek yerine getirdiği bir sorumluluk biçiminde sunulmaktadır. Yardımlaşma ve yardımseverlik duygusu tüm aile üyelerinin ilişkilerine işlenmiş durumdadır. Aile içerisinde belli bir konuda başkasının varlığına ihtiyaç duyulduğunda üyeler yardım davranışını severek isteyerek yerine getirmektedir.

4.3.5. Aile İçi Sorumluluk

Niloya'nın ailesinde sorumluluk ve görev dağılımından bahsedilecek olursa cinsiyete ve yaşa dayalı bir iş bölümü olduğu söylenebilir. Babanın görevi evin geçimini sağlamak, tamir ve onarım gibi güç gerektiren işleri yapmak, balık tutmak, araç kullanmak, hayvan bakımı ve bahçe işleri ile uğraşmak olarak sunulmuştur. Annenin görevi yemek yapmak, temizlik yapmak, diğer ev işlerini yapmak, çocukların bakımı ile ilgilenmek, hayvan bakımı ve bahçe işleri ile ilgilenmek olarak sunulmuştur. Hayvan bakımı ve bahçe işleri ile hem annenin hem babanın ilgilendiği dikkat çekmektedir. Çocuklar ise zaman zaman ebeveynlerin verdiği görevleri yerine getirmektedir. Niloya ve Murat evin içindeki ve dışındaki işlerde anne babasına yardım etmektedir. Murat okula gittiği için Murat'ın eğitime yönelik sorumluluklarının da olduğu anlaşılmaktadır. Bu genel görüntü aile içerisinde rol dağılımının ana hatlarını ortaya çıkarmaktadır. Baba evin geçimini sağlayan bir karakter olarak çizgi filmde yerini almaktadır. Anne ise temizlik, yeme-içme, çocuk bakımı gibi ev içi hizmetleri yerine getiren bir karakter konumundadır. Çocuklar ise büyüklerin yönelttiği görevleri yerine getiren aile üyeleri olarak sunulmaktadır. Bu durum Türkiye'de yaygın olan sorumluluk paylaşımını ortaya çıkaran bir tablo olarak değerlendirilebilir.

Bazı görevleri tüm aile fertlerinin yerine getirdiğine rastlanmıştır. Örneğin “Afacan Kargalar” bölümünde (0:39), “Fındık Zamanı” bölümünde (3:16) ve “Tospik Aranıyor” bölümünde (2:14) Niloya, Murat, anne, baba, babaanne, dede hep beraber fındık topladıkları görülmüştür. Fındık toplama işi ailece yerine getiren bir görev olarak değerlendirilmiştir.

4.3.6. Değerler Öğretimi

4.3.6.1. Milli Değerlerin Öğretimi

Çizgi filmde vatanseverlik, bağımsızlık gibi milli değerlerin sunulduğu bölüm “23 Nisan” adlı bölümdür. Bu bölümde öğretmeni Niloya’nın abisi Murat’tan 23 Nisan’da kendi yazdığı şiiri okumasını ister. Fakat Murat başkalarının önünde şiir okumaktan utanır. Niloya ve arkadaşları Murat’ın heyecanını yenmesini için ona yardım etmeye çalışır. Bu desteğin sonunda Murat heyecanını yener ve Niloya’nın arkadaşlarına şiirini okur (4:50). Murat’ın şiiri:

“Bugün 23 Nisan
Meclisin açıldığı an
Atatürk dedi ki
İşte bugün çocuklara armağan
Çocukları sevin, sevindirin
Onları gülümsetin
Dağın tepesi, deniziyle bu güzel ülkeyi
Onlar için mutlu edin.”

Bölümün ortasındaki intro bölümde çocukların ellerinde Türk bayrağı ile köy içinden geçerek insanları selamladığı görülmüştür. İntro bölümünde çocukların söylediği şarkının sözleri ise şu şekildedir (3:48):

“Yaşasın bugün bayram, dünyanın dört bir yanından gelsin bütün çocuklar, bugün 23 Nisan, ne kadar çocuk varsa hepsi gelsin oynayalım, eğlenelim arkadaş olalım, hepimize yeter bu dünya”

Resim 17. 23 Nisan kutlaması

4.3.6.2. Dini Değerlerin Öğretimi

Çizgi filmde İslam dinine ait sembollere sıklıkla yer verilmiştir. Bu semboller bazen senaryo içerisinde örtük olarak sunulmuştur. Bazen de bölümlerin isimlerinden de anlaşılacağı üzere bölümün konusunu oluşturmuştur. “*Sahur*”, “*İftar*”, “*Ramazan Bayramı*” isimli bölümler buna örnek olarak gösterilebilir. Çizgi filmde Niloya’nın babaannesi ve dedesi geleneksel bir biçimde resmedilmiştir. Babaannesinin için kıyafet tercihi olarak uzun etek, bluz ve başörtüsü kullanılması dikkat çekmektedir. Dedesi de takkesi ve beyaz sakalları ile geleneksel bir dede imajı çizmektedir.

Çizgi filmde ibadethane ve din insanı figürüne rastlanmaktadır. Köyde bir cami ve bu caminin bir imamı bulunmaktadır. Konu ile ilişkili bölümlerde ezan sesine yer verilmektedir. “*Sahur*” adlı bölümde Mete’nin babası Hasan amca sahur vaktinde davul çalmaktadır. Bu Niloya ve abisi Murat’ı çok heyecanlandırır. Onlar da davul çalmak isterler ve mutfakta sahur hazırlığı yapan annelerinden izin isterler. Anne “...ama çok geç kalmayın, ezandan önce gelin sahur yapacağız” (1:36) diyerek izin verir. Niloya ve Murat köy içerisinde davul çalarken köyün imamını camiye gitmek üzere evinden çıkarken görürler. Niloya imamı gördüğünde “hoca amca, hoca amca bekle” (3:55) diye seslenerek yanına gider ve sohbet ederler. Daha sonra Niloya eve dönüp yatağına yattığında sabah ezanını işitir ve Tospik’e “görüyor musun Tospik hoca amca ezan okumak için eve dönmemizi beklemiş, teşekkür ederim hoca amca” (5:16) der ve uykuya dalar.

Resim 18. Sahur

Çizgi filmde bir Türk-İslam geleneği olan Ramazan ayında iftar vaktinin geldiğini haber veren top patlatmasına da yer verilmiştir. “İftar” adlı bölümde Niloya annesine iftarın ne zaman olacağını sorar ve annesi top patlayınca diye yanıt verir. Bu cevap Niloya’yı üzer ve endişelendirir. Bu yüzden köydeki bütün topları korumak için toplar. İftar vakti yaklaşır ve ailece sofrada topun patlamasını beklerler. Vakit geldiğinde top patlar ve Niloya koşarak topladığı topları kontrol eder. Annesi iftar topunun ne olduğunu anlatınca rahatlar. Ailece neşe içinde iftar yaparlar. Oruç açmadan önce ailedeki her ferdin ellerini açarak dua etmesi de dikkat çeken bir diğer ritüeldir.

Resim 19. İftar sofrası

Dini bir bayram olan Ramazan Bayramı da çizgi filmin bir bölümüne konu edilmiştir. “*Ramazan Bayramı*” isimli bu bölümde geleneksel ritüellere yer verilmiştir. Bölüm evin oturma alanında tüm aile fertleri bir arada otururken başlar. Önce Murat sonra Niloya sırasıyla dedenin, babaannenin, babanın, annenin elini öper. Dede elini öptükten sonra Niloya ve Murat’a küçük bir hediye paketi ile karşılık verir. Babaanne de elini öpen torunlarına birer mendil ile karşılık verir. Niloya annesinin elini öperken (2:02) “bayramın kutlu olsun annem” der annesi de “el öpenlerin çok olsun güzel kızım” diye yanıt verir. Niloya da Tospik’e dönerek “küçükler büyüklerin elini öper, haydi Tospik sen de benim elimi öp” der ve ailesini güldürür. Ardından Niloya arkadaşı Mete ile köydeki evleri kapı kapı gezerek şeker toplamaya çıkar.

Resim 20. Bayramlaşma

Resim 21. Şeker toplama

“*Sarı Yapraklar*” adlı bölümde örtük bir şekilde sunulmuş olsa bir başka dini sembole daha rastlanmıştır. Bu bölümde Niloya’nın yazın bitip sonbaharın gelmesine üzülmeye çalışır. Niloya evlerindeki kitapları karıştırarak mevsimler hakkında bilgi edinmeye çalışır. Sonra dedesinin yanına giderek ondan yardım ister. Bu sırada dedenin okuduğu “Mukaddes Emanetler” isimli kitap ve kitabın üzerindeki cami resmi

dikkat çekmektedir. Bu örnekte olduğu gibi çizgi filmlerde hedef kitleye yani çocuklara olayların içinde örtük değerlerin aktarılması mümkündür.

Resim 22. Dedenin okuduğu kitap

4.3.7. Kültür Aktarımı

4.3.7.1 Karadeniz Yöresel Kültür Aktarımı

Çizgi filmde çoğunlukla Niloya ve ailesinin köylerindeki günlük yaşamı konu edilmektedir. Bu köyün bir Karadeniz köyü olduğu ekonomisi, aile ve sosyal hayatı, doğası vb. yönleri ile anlaşılmaktadır. Niloya çizgi filminde, Karadeniz'in tipik bir köyündeki birçok yöresel kültürel unsur ve o yöreye ait hayat tarzı çocukların anlayacağı seviyede seyirciye aktarılmaktadır. Filmde mutlu bir hayat sürdürdükleri yerleşim yerleri yeşillikler içindedir. Yani çizgi film doğa ile iç içe bir hayatı sunmaktadır. Tipik Karadeniz köylerindeki gibi yerleşim yeri doğa tarafından kuşatılmıştır. Evlerin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Evlerin önünde tarım ve hayvancılık yapmak için elverişli bahçeler bulunmaktadır. Köyün içinden bir dere akmaktadır. Köyde Karadeniz bölgesinde sıkça rastlanan kemerli bir köprü yer almaktadır. Bölgeye uygun bir şekilde tarım ve hayvancılık yaygın olarak gösterilmektedir. Bölümlerde Karadeniz balıkçılığına, fındık bahçelerine, mısır tarlalarına sıklıkla yer verilmektedir.

Resim 23. Köy

Çizgi filmde Karadeniz bölgesine ait geleneksel kıyafetlere de yer verilmektedir. Gündelik kıyafetlerde özellikle babaanne ve dedede bu geleneksel kıyafetler oldukça kendini belli etmektedir. Diğer karakterlerde de bazı bölümlerde geleneksel kıyafetlere yer verilmiştir. Örneğin “*Horon*” adlı bölümde Niloya horon kıyafeti ile gösterilmiştir.

Çizgi filmde yine Karadeniz yöresine ait geleneksel müziklere ve müzik aletlerine yer verilmektedir. Karadeniz yöresinin müzik aletleri olan tulum ve kemençe bölümlerde en çok işlenen kültürel unsurlardır. Hatta bir bölüme “*Kemençe*” adı verilmiştir. Bu bölümde Niloya mutfakta devamlı asılı olan kemençeyi annesinden izin isteyerek alır ve çalmaya çalışır. Ancak çalmayı bilmediği için çıkardığı sestten herkes rahatsız olur. Dedesi kemençeyi alır ve nasıl çalınması gerektiğini gösterir. “*Neşeli Kurabiyeler*” adlı bölümde Niloya kemençe, Mete de tulum çalarken görülmektedir.

“*Karadeniz Orkestrası*” adlı bölümde anne bahçede bir yandan yemek hazırlığı yaparken bir yandan radyodan Karadeniz yöresine ait “Çayeli’nden Öteye” türküsünü dinlemektedir. Ardından radyo bozulur ve Niloya arkadaşları ile annesi için kemençe, tulum ve davulla bir orkestra oluşturur. Karadeniz’e ait coğrafi ve kültürel unsurların öne çıktığı anlaşılmaktadır.

Resim 24. Duvarda asılı olan kemeçe

Resim 25. Kemeçe dinletisi

“*Karadeniz’de Bir Gemi*” adlı bölümde Niloya, Murat ve Mete iskelede Niloya’nın gemide olan babasını ve dedesini bekler. Beklerken Niloya abisinden daha önce anlattığı Karadeniz Gemisi adındaki hikâyeyi tekrar anlatmasını ister. Murat da kardeşini kıramaz ve şu cümlelerle hikâyeyi anlatmaya başlar:

“Bir zamanlar Karadeniz’de büyük bir gemi varmış. Gemi çocuklar için çikolata ve şeker taşıyormuş. Taşıdıkları çikolata ve şekerlerden yiyen kaptan ve arkadaşları çok mutluymuş. Bir gün büyük bir fırtına çıkmış...” Çizgi filmin devamında Niloya Karadeniz hakkında bir şarkı söyler. Şarkı ise şu şekildedir.

“Dalga dalga köpükleri
Yunus, kalkan, hamsileri
Çok severiz biz denizi
Dalga dalga köpükleri
Yunus, kalkan, hamsileri
Çok severiz biz denizi
Karadeniz Karadeniz
Her şeyini çok severiz
Akın akın balıkları

Palamutla upraları
Saklar altında Karadeniz
Akın akın balıkları
Palamutla upraları
Saklar altında Karadeniz
Karadeniz Karadeniz
Her Şeyini çok severiz”

Resim 26. Karadeniz Gemisi

Karaman ve Yıllar (2020) alışmalarında Niloya izgi filmini halk bilimi unsurları açısından incelemişlerdir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara gore; Karadeniz köy hayatında aile, ekonomi, mimari, sosyal hayat, eğitim, gelenek ve gorenekler, inanışlar, szli ve yazılı unsurlar vb. Çocukların anlayacağı sade bir Şekilde izleyiciye yansıtılmaya çalışılmıştır. Son yıllarda teknolojik gelişmelerle ve Őehirleřmenin giderek artmasıyla birlikte unutulunan Karadeniz köy hayatı bu çizgi film sayesinde yeniden yaşatılmaya çalışılmıştır.

4.3.7.2 Szli Kültür Unsurları

izgi filmin birçok bölümünde atasözü, deyim, mani, hikâye, masal gibi szli kültür unsurlarına yer verilmiştir. Bu szli kültür unsurları bazen senaryonun içerisinde örtük bir Şekilde verilirken bazen de direkt olarak bölümün konusunu oluşturmuştur. Örneğin “*Bakarsan Bağ Bakmazsan Dağ Olur*” adlı bölümde Niloya’nın atasözünü duyup yanlış anlaması ve doğrusunu öğrenirken yaşadıkları konu edilmiştir. “*Damlaya Damlaya Gl Olur*” adlı bölümde ise Niloya’nın babasından duyduğu bu

atasözünün ne anlama geldiğini anlamaya çalışması konu edilmiştir. Çizgi filmin çeşitli bölümlerinde “ayıp bayılmak”, “numara yapmak”, “güle güle kullanmak”, “gönül almak”, “ilham almak”, “canı sıkılmak”, “aklına gelmek”, “turp gibi olmak”, “iyi olacak hastanın doktor ayağına gelir”, “davulun sesi uzaktan hoş gelir” gibi deyimlere ve atasözlerine yer verilmiştir.

4.3.8. Aile İçinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Çizgi filmde kadın karakterlerin çoğunlukla ev içinde bulunduğu, ev ve mutfak işleri, çocuk bakımı vb. işlerle ilgilendiği; erkek karakterin ise çoğunlukla ev dışında bulunup araba sürme, odun kırma, tamir ve onarım gibi işlerle ilgilendiği görülmüştür. Bu durum toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün ipuçlarını sunmaktadır. Seyredilen bölümlerde evin içindeki işlerde kadın aktifken, evin dışındaki işlerde daha çok erkek karakter ile birlikte kadın karakter de aktifleşebilmektedir. Örneğin hayvan bakımı ve bahçe işlerinde erkek karakterler kadar kadın karakterler de yer almaktadır. Erkek karakterler sık sık araba ve tekne kullanırken, kadın karakterler araç kullanırken hiç görülüyor.

Resim 27. Anne ev temizliği yapıyor

“Anne Kaplan” adlı bölümde anne Niloya’ya kitap okuyarak uyumasına yardımcı olurken görülmektedir. “Süt” adlı bölümde Murat hastalanır. Onunla anne ve babaannenin ilgilendiği dikkat çekmektedir. Bu içerikler çocuk bakımı, büyüülmesi ve yetiştirilmesi görevini genellikle kadınların üstlendiğini destekler niteliktedir.

Çizgi filmde anne ve babaannenin örgü ördüğü sahnelere sık sık yer verilmektedir. “*Halı*” adlı bölümde Niloya annesinin dokuduğu bir halıyı görür. Bunun üzerine dedesi dokuma halılar üzerine (1:08) “...eskiden genç kızlar hayallerini halıya dokurdu...” der. Bu içerik ile halı dokuma, örgü örme, dikiş dikme gibi işlerin kadına ait işler olduğu düşüncesi yoğunlaşmaktadır.

“*Misafir Mete*” adlı bölümde Mete Niloyalara misafir olarak geliyor. Annesi ve Niloya Mete için hazırlık yapıyorlar. Annesi Niloya’ya yardım ettiği için teşekkür ediyor ve kurdele veriyor. Bölümde Murat’ın da o sırada evde olmasına rağmen yardım etmediği görülmektedir. Bu içerik misafire yönelik hizmetlerin kadınların sorumluluğunda olduğu izlenimini güçlendirmektedir.

Analiz edilen bölümlerde baba ev içi görevlerde neredeyse hiç görülmemektedir. Hatta babanın yemek yapamayışı bir bölüme konu olmuştur. “*Sıcak Bir Çorba*” adlı bölümde Niloya’nın annesi hastalanıyor. Baba ve çocuklar hasta anneye çorba yapmak istiyor fakat yanlışlıkla çorbaya tuz yerine şeker koyuyorlar. Tam bu sırada kapı çalıyor ve büyükanne elinde bir tencere çorba ile geliyor. Yani durumu kurtaran yine bir kadın karakter oluyor.

Evde mutfak işleri ve yemek yapma görevi tamamen kadına yüklenmiş bir görev olarak görülmektedir. Örneğin “*Çilek Reçeli*” bölümünde (2:38) anne mutfakta reçel yaparken, “*Yoğurt*” bölümünde (2:18) anne ve Niloya yoğurt yaparken, “*Soğan*” adlı bölümde anne ve babaanne yemek hazırlığı yaparken görülmüştür. “*Çok Şeker Yedim*” adlı bölümde (0:58) anne temizlik yaparken görülmektedir. Dolayısıyla ev içerisinde yemek yapma, temizlik yapma sorumluluğunun ve becerilerinin kadınlara ilişkilendirildiğine yönelik mesaj kendini güçlü biçimde hissettirmektedir.

Evde ya da ev dışında odun kırma, tamir ve teknik işleri erkek karakterler üstlenmektedir. Örneğin “*Sıcak Soğuk*” adlı bölümde çocuklar bahçede oyun oynarken arkada baba odun kırarken görülmektedir. “*Civciv Annesi*” adlı bölümde (1:18) ve “*Bu Ne*” adlı bölümde (3:40) baba araba tamiri/bakımı yaparken görülmektedir. “*Tırtıl Sürprizi*” adlı bölümde (0:41) baba kırık bir sandalyeyi onarken görülmektedir. “*Mutluluğun Resmi*” adlı bölümde Mete’nin en sevdiği

arabasının tekeri kırılır ve Mete buna çok üzülür. Bunu fark eden Niloya “üzülme Mete arabayı nasıl tamir edeceğimizi biliyorum” diyerek babanın yanına gider. Baba kırılan arabayı hemen tamir eder. Bu içerikten anlaşılacağı üzere Niloya ev içi işlerde tamir görevini babasının üstlendiğinin bilincindedir. Bu gibi durumlarda direkt babasına giderek sorunun çözüleceğini bilmektedir. Dolayısıyla çocuk ev içi rollerden toplumsal cinsiyet rolleri çıkarımı yapmaktadır. İçerik ile mevcut toplumsal cinsiyet rolleri pekiştirilmektedir.

Yağan Güder, Ay, Saray ve Kılıç (2017) yaptıkları araştırmada çizgi filmde geçen ev içinde ve dışında yapılan işler, çizgi filmdeki karakterlerin giysi rengi ve türü, oyun ve oyuncak tercihleri, çizgi filmdeki ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenmelerinin cinsiyete göre dağılımını derinlemesine incelemişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; çizgi filmde çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşturmalarını sağlayacak türde, kadına ve erkeğe yönelik geleneksel kalıp yargıların olduğu ortaya çıktığını ifade edilmiştir.

SONUÇ

Aile sosyolojik açıdan en temel ve en eski kurumlardan biridir. Aile toplumun temel birimi olarak kabul edilir. Aile insanlığın ilk zamanlarından itibaren her toplumda var olmuştur. Geçmişten günümüze çeşitli değişimlere uğramış olsa da varlığını her zaman korumuştur. Aile bireyin içine doğduğu ve sosyalleştiği ilk ortamdır. Aile bireyi topluma bağlayan ve dolayısıyla toplumun devamlılığı sağlayan bir kurum niteliği taşımaktadır. Aile aracılığıyla toplumdaki mevcut değerler nesilden nesle aktarılır.

Aileden sonra çocuklara toplumsal değerleri aktaran bir diğer kurum ise kitle iletişim araçlarıdır. Televizyon, bilgisayar, tablet, telefon vb. kitle iletişim araçlarının günümüzde her evde bulunduğu ve hatta ailenin bir ferdi gibi olduğunu söylenebilir. Çocuklar çok küçük yaştan itibaren günün azımsanmayacak bir bölümünü ekran karşısında geçirmektedir. Dolayısıyla bilinçli ya da bilinçsiz pek çok içerikle karşılaşmaktadır. Çocuklar kendilerine sunulan malzemeyi olduğu gibi, süzmeden almaktadır. Çocukların en fazla tercih ettiği içerik ise yaş gruplarına hitap eden çizgi filmlerdir. Çizgi filmlerde karşısına çıkan karakterleri kendilerine rol model almaktadırlar. Çocuk seyrettiği çizgi film karakterleri ile kendini özdeşleştirebilmekte ve karakterin davranışlarını benimseyebilmektedir. İçerikte verilen iletileri olduğu gibi kabul etmektedir. Bu sebeple çizgi filmlerin çocuklara sunduğu iletiler önem taşımaktadır. Dolayısıyla çizgi film içeriklerinde aile değerlerin doğru aktarılması aile kurumu için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de çocuklar tarafından en fazla tercih edilen çizgi filmlerden biri olan Niloya’da aile kurumunun nasıl sunulduğu derinlemesine incelenmiştir. Çalışma kapsamında içerik analizi tekniği ile temalar belirlenmiş ve bu temalar üzerinden yorumlamalar yapılmıştır. Oluşturulan temalar; aile birliğine önem, aile içi sevgi-saygı, aile içi güven, aile içi yardımlaşma, aile içi sorumluluk, çeşitli değerlerin içselleştirilmesi (milli ve dini değerler gibi), kültür aktarımı (Karadeniz yöresel kültürü aktarımı, sözlü kültür unsurları), aile içinde toplumsal cinsiyet rolleridir.

Çizgi filmde “aile birliğine önem” açısından olumlu iletilere rastlanmıştır. Aile birliğine önem çizgi filmde sıkça vurgulanan bir değerdir. Niloya’nın anne, baba, abi,

dede ve babaanneden oluşan geniş ailesinde birlik ve beraberliğe çok önem verildiği dikkat çekmiştir. Aralarındaki sevgi, saygı, güven, hoşgörü üzerine kurulan ilişki her bölümde dikkat çekmiştir. Çizgi filmde aile üyelerinin birbirine sıkı sıkıya bağlı bir aile tablosu çizildiği görülmüştür. Bu iletiler aracılığıyla hedef kitle olan çocuklara aile birliğinin önemi ile ilgili olumlu mesajlar verildiği düşünülmüştür.

“Aile içinde sevgi-saygı” değeri sıklıkla vurgulanan bir diğer değerdir. Aile içi sevgi değerlendirmesi için aile fertlerinin kullandığı sevgi sözcükleri, sarılma ve öpme davranışları esas alınmıştır. Aile içi saygı değerinin değerlendirilmesi için ise izin isteme, söz dinleme, büyüklerin elini öpme gibi davranışlar esas alınmıştır. Seyredilen bölümlerde aile içi sevgi-saygı ile ilgili pek çok olumlu iletinin olduğu düşünülmüştür.

“Aile içi güven” değerinin değerlendirilmesinde aile fertlerinin birbirinin söylediklerine inanıp inanmaması dikkate alınmıştır. Bu konuda aile büyükleri ve çocuklar arasındaki güven duygunun olumlu iletilerle sunulduğu düşünülmektedir. Güven ile ilgili içeriklere bakıldığında güven duygusunun tüm aile üyeleri arasında yerleşmiş olduğu görülmektedir. Güven ilişkisinin hem yatay hem de dikey yönde tüm ilişkilere yansıdığı anlaşılmaktadır. Güven hem aile büyüklerinin çocuklara karşı geliştirdiği hem de çocukların aile büyüklerine yönelttiği bir duygu olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla toplumu bir arada tutan güven gibi bir duygunun aile içinde elzem bir duygu biçimi olduğu film boyunca anlaşılmaktadır.

Niloya’da “aile içi sorumluluk” dağılımı hakkında yaşa ve cinsiyete dayalı bir iş bölümü olduğu görülmüştür. Babanın görevi evin geçimini sağlamak, tamir ve onarım gibi güç gerektiren işleri yapmak, balık tutmak, araç kullanmak, hayvan bakımı ve bahçe işleri ile uğraşmak olarak sunulmuştur. Annenin görevi yemek yapmak, temizlik yapmak, diğer ev işlerini yapmak, çocukların bakımı ile ilgilenmek, hayvan bakımı ve bahçe işleri ile ilgilenmek olarak sunulmuştur. Hayvan bakımı ve bahçe işleri ile hem annenin hem babanın ilgilendiği dikkat çekmiştir. Çocukların görevi ise ebeveynlerin verdiği görevleri yerine getirmektir. Niloya ve Murat evin içindeki ve dışındaki işlerde anne babasına yardım etmektedir. Çizgi filmde “aile içi yardımlaşma” değeri ile ilgili birbirine yardım ile ilgili olumlu mesajlar yer aldığı dikkat çekmiştir. Aile fertleri arasında sıkça yardımlaşıldığı görülmüştür. Tüm aile fertlerinin zaman zaman

birbirine yardım etmek istediği, zaman zaman da birbirlerinden yardım talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Niloya’da aile içi görev dağılımında olduğu gibi gündelik yaşamın çeşitli ayrıntılarında da var olan cinsiyete dayalı farklılaşmanın öne çıktığı söylenebilir. Çizgi filmde çocuklarda toplumsal cinsiyete dayalı ayırım anlayışını oluşturacak şekilde iletiler göze çarpmıştır. Kadına ve erkeğe yönelik giyim kuşam, görev, sorumluluk, çalışma anlayışı gibi konularda geleneksel diyebileceğimiz ayrımların pekiştirildiği ileri sürülebilir. Ebeveynler üzerinden ev dışında özellikle geçimin sağlanmasında ve fiziki gücü yoğun biçimde gerektiren onarım gibi işlerde erkeklerin aktif rol oynadıkları ev içerisinde temizlik, yeme-içme gibi işlerde de kadının aktif rol oynadığı mesajı öne çıkmaktadır.

Çizgi filmde dini ve milli değerlerin aktarılmasına yönelik mesajların aktarıldığı görülmektedir. Milli ve dini bayramlar, semboller, ritüellere yönelik içerik akışının aile kurumu ile bağlantılı biçimde sunulduğu anlaşılmaktadır. Niloya çizgi filminde, Karadeniz’in tipik bir köyündeki birçok yöresel kültürel unsur yer almaktadır. Bu köyün bir Karadeniz köyü olduğu ekonomisi, aile ve sosyal hayatı, doğası vb. yönleri ile anlaşılmaktadır. Dolayısıyla “Karadeniz kültür unsurları” çocukların anlayacağı seviyede seyirciye aktarılmaktadır. Çizgi filmin birçok bölümünde atasözü, deyim, mani, hikâye, masal gibi “sözlü kültür unsurları”na yer verilmiştir. Bu sözlü kültür unsurları bazen senaryonun içerisinde örtük bir şekilde verilirken bazen de direkt olarak bölümün konusunu oluşturmuştur.

Sonuç olarak Niloya isimli çizgi filmde aile kurumunun birçok boyutuyla etkili biçimde aktarıldığı dolayısıyla çocukların zihninde bir aile algısının inşa edildiği söylenebilir. Çizgi filmde inşa edilmeye çalışılan aile anlayışı tipik, ideal yer yer geleneksel diyebileceğimiz bir aile biçimini temsil etmektedir. Aile sevgi, saygı, yardımlaşma, değerler, sorumluluklar, görev dağılımı gibi farklı özellikleriyle var olan ve kendini devam ettiren ilişkiler ağı olarak sunulmaktadır. Bu bakımdan Niloya adlı çizgi filmin günümüz dünyasının medyayı şiddet, bağımlılık, yalnızlaşma, değer erozyonu gibi olumsuzluklarla ilişkilendiren anlayışını önemli ölçüde kırdığı ileri sürülebilir. Niloya isimli çizgi filmin, çocukların zihin dünyasına aileyi sevgi, saygı,

yardımlaşma, güven, hoşgörü, değerler, dilsel gelişim gibi işlevselliklerle ilişkilendirerek aktarması bakımında medya içerisinde önemli bir boşluğu doldurduğu söylenebilir. Aynı zamanda Niloya isimli çizgi filmin bir yandan ideal aile değerlerini aktarırken öte yandan mevcut aile değerlerini pekiştirdiğini de belirtmek gerekir. Toplumda yerleşik olan aile yapısı ve aile örüntülerinin filmde başarılı biçimde sunulduğu bunlarla birlikte ideal olan aile yapısının ve ilişki biçimlerinin sunulduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (1990). Türk Aile Yapısı Ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma. (*Basılmamış doktora tezi*).
- Akgüner, T. (1998). Kamu Hizmeti Yayıncılığı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(7), 285-296.
- Aksan, G. (2016). Evlilik ve Ayrılma: Ailenin Kurulması ve Sona Ermesi. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyoloji* (s. 145-165). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Altunsu Sönmez, Ö. (2016). Ailenin Diğer Kurumlarla İlişkisi. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (s. 249-268). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Atabek, Ü. (2007). İçerik Çalışmalarının Olağan Yöntemi. G. Ş. Atabek, & Ü. Atabek (Dü) içinde, *Medya Metinlerini Çözümlemek İçerik, Göstergibilim ve Söylem Çözümleme ve Yöntemleri* (s. 1-18). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bağlı, M. T. (2003). Televizyona Karşı Anababa Aracılığıyla: Kısıtlayıcı Geçidin Biçimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1), 129-149.
- Bayraktar, M. F. (1984). *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar* (2. b.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Birekul, M. (2016). Aile - Toplum İlişkisi. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (s. 231-248). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bozok, M. (2018). Türkiye’de Ataerkillik, Kapitalizm ve Erkeklik İlişkilerinde Biçimlenen Babalık. *Fe Dergi*, 10(2), 31-42.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(28), 31-44.
- Can, İ. (2016). Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (s. 57-80). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Canan, İ. (2009). *Aile İçi Eğitim*. İstanbul: Gül Yurdu Yayınları.
- Canatan, K. (2019). Aile Sosyolojisi: Konuları, Perspektifi ve Gelişimi. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, *Aile Sosyolojisi* (s. 15-30). İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2019). Ailenin Tanımı, Türleri ve İşlevleri. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, *Aile Sosyolojisi* (s. 53-64). İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2019). *Aile Sosyolojisi* (8. b.). İstanbul: Açılım Kitap.

- Coşkun, Y., & Arslantaş, H. (2016). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Televizyon İzlemelerine Yönelik Anne Görüşlerinin İncelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2).
- Çabuk Kaya, N. (2011). Aile ve Çocuk. A. Kasapoğlu, & N. Karkıner (Dü) içinde, *Aile Sosyolojisi* (s. 106-133). Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Çağan, K. (2019). Ailenin İşlevleri. *Aile Sosyolojisi* (s. 83-96). içinde İstanbul: Açılım Kitap.
- Çelik, C. (2010). Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*(8), 25-35.
- Demirdağ, M. F. (2017). Anatanrıça İkonografisi Ve Anaerkillik. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 6-18.
- Dikeçligil, F. B. (2014). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu. M. Aydın içinde, *Aile Sosyolojisi Yazıları* (s. 13-50). İstanbul: Açılım Kitap.
- Doğan, A., & Göker, G. (20125-30). Tematik Televizyon ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(194).
- Duman, M. Z. (2012). Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4).
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erden, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergün, M. (1987). *Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Erjem, Y., & Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 15-30.
- Esgin, A. (2014). Sosyalleşme. Ç. Özdemir içinde, *Eğitim Sosyolojisi* (s. 69-103). Pegem Akademi.
- Eyce, B. (2000). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-244.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel, & C. Güzel, Dü) İstanbul: Ayraç Yayınları.
- Gökalp, Z. (1978). *Makaleler IX*. (Ş. Beysanoğlu, Dü.) İstanbul.
- Gökalp, Z. (2018). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme . *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.

- Gökçe, B. (2011). Türk Toplumunda Aile Yapısı. A. Kasapoğlu, & N. Karkıner (Dü) içinde, *Aile Sosyolojisi* (s. 50-83). Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Gökçe, H. (2017). Dünü, Bugünü, Yarını İle Aile. *Sosyoloji Notları*(1), 50-63.
- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Gökçen, A. (2016). Aile Türleri ve Başlıca Aile Sınıflandırmaları. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (s. 81-104). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (1. b.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Karaca, N. (2014). Türkiye'de Değişen Aile Yapısı: Ilıca Şeker Fabrikası Örneği. *Folklor/Edebiyat*, 20(79), 137-150.
- Karaman, H., & Yılar, Ö. (2020). Çizgi Filmlerde Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Niloya Örneği. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 149-165.
- Karaman, K. (2010). Çizgi/Dizi Karakterlerinin Çocukların Tüketim Alışkanlıkları Üzerine Etkisi (Giresun Örneği). *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 66-84.
- Kaşka, O., & Erem, N. H. (2018). Çizgi Filmlerde Aile Kurumu Üzerinden Verilen İletilerin Değerlendirilmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 1(1), 59-80.
- Kır, İ. (2010). Eğitimin Toplumsal Temelleri. F. Töremen içinde, *Eğitim Bilimine Giriş*.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kocadaş, B. (2005). Kültür ve Medya. *Bilig*(34), 1-13.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (7. b.). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.
- Niloya. (tarih yok). 2022 tarihinde <https://www.niloya.com/Karakterler/Niloya> adresinden alındı
- Niloya. (tarih yok). 2022 tarihinde <https://www.niloya.com/Karakterler/Anne> adresinden alındı
- Niloya. (tarih yok). 2022 tarihinde <https://www.niloya.com/Karakterler/Murat> adresinden alındı
- Niloya. (tarih yok). 2022 tarihinde <https://www.niloya.com/Karakterler/Baba> adresinden alındı

- Nirun, N., & Özönder, M. C. (1988). Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçindeki Normlar ve Fonksiyonları. *Erdem Dergisi*, 5(11), 339-354.
- Oruç, C., Tecim, E., & Özyürek, H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocukluğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Özgüven, İ. E. (2000). Evlilik ve Aile Terapisi. *PDREM (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını)*.
- Özkalp, E. (2017). *Sosyolojiye Giriş*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Sansarcı, E. (2017). *Bir Çizgi Filmin İçerik Analizi: Simpsonlar*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- Saraç, H. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyetin İnşası: Niloya Örneği. *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.
- Sayın, Ö. (2020). *Aile Sosyolojisi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Sezal, İ. (1981). *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*. Ankara: Birlik Yayınları.
- Soysal, M. (2019). Televizyon ve Çocuk İlişkisi. A. M. Kırık içinde, *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim* (s. 175-196). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Şentürk, M., & Turğut, M. (2011). Televizyon Programları, Reklamlar ve Çocuklar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 27(27), 63-88.
- Şimşek İşleyen, F., & İşleyen, M. (2019). Çizgi Filmlerin Eğitici Rolü Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Aksaray Örneği. L. Zor içinde, *Medya Kadın Çocuk* (s. 143-171). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye'de Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(22), 117-138.
- Tekin Epik, M., Çiçek, Ö., & Altay, S. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58.
- Temel, M., Akgün Kostak, M., & Çelikkalp, Ü. (2014). Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddetin Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 7(3), 199-205.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi* (4. b.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tokgöz, O. (1979). Televizyon Reklamları ve Çocuklar. 93-110.
- Turğut, F. (2016). Genel Olarak Aile. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (s. 15-31). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ufak, K., & Yorulmaz, B. (2022). Niloya Çizgi Filminin İçerdiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 99-112.

- Ulutaş, E. (2016). Ekonomik Ünite Olarak Aile. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (s. 285-302). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ünal, N., & Durualp, E. (2012). Televizyonun Okul Öncesi Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 93-104.
- Wikipedi.* (tarih yok). 2022 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya> adresinden alındı
- Wimmer, R. D., & Dominick, J. R. (2007). İçerik Çözümlemesi. Ü. A. Gülseren Şendur Atabek (Dü.) içinde, *Medya Metinlerini Çözümlemek İçerik, Göstergibilim ve Söylem Çözümleme ve Yöntemleri* (Ü. Atabek, Çev., s. 19-47). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F., & Kılıç, İ. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi: Niloya Örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepee Örneği. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature*, 8(10), 707-719.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, E. (2019). Aile ve Evlilik Türleri. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, *Aile Sosyolojisi* (s. 65-82). İstanbul: Açılım Kitap.